

1810

DE SARIKAT ISLAM

DOOR

B. ALKEMA,

LEERAAR AAN DE MIDDELBARE KOLONIALE LANDBOUWSCHOOL
TE DEVENTER

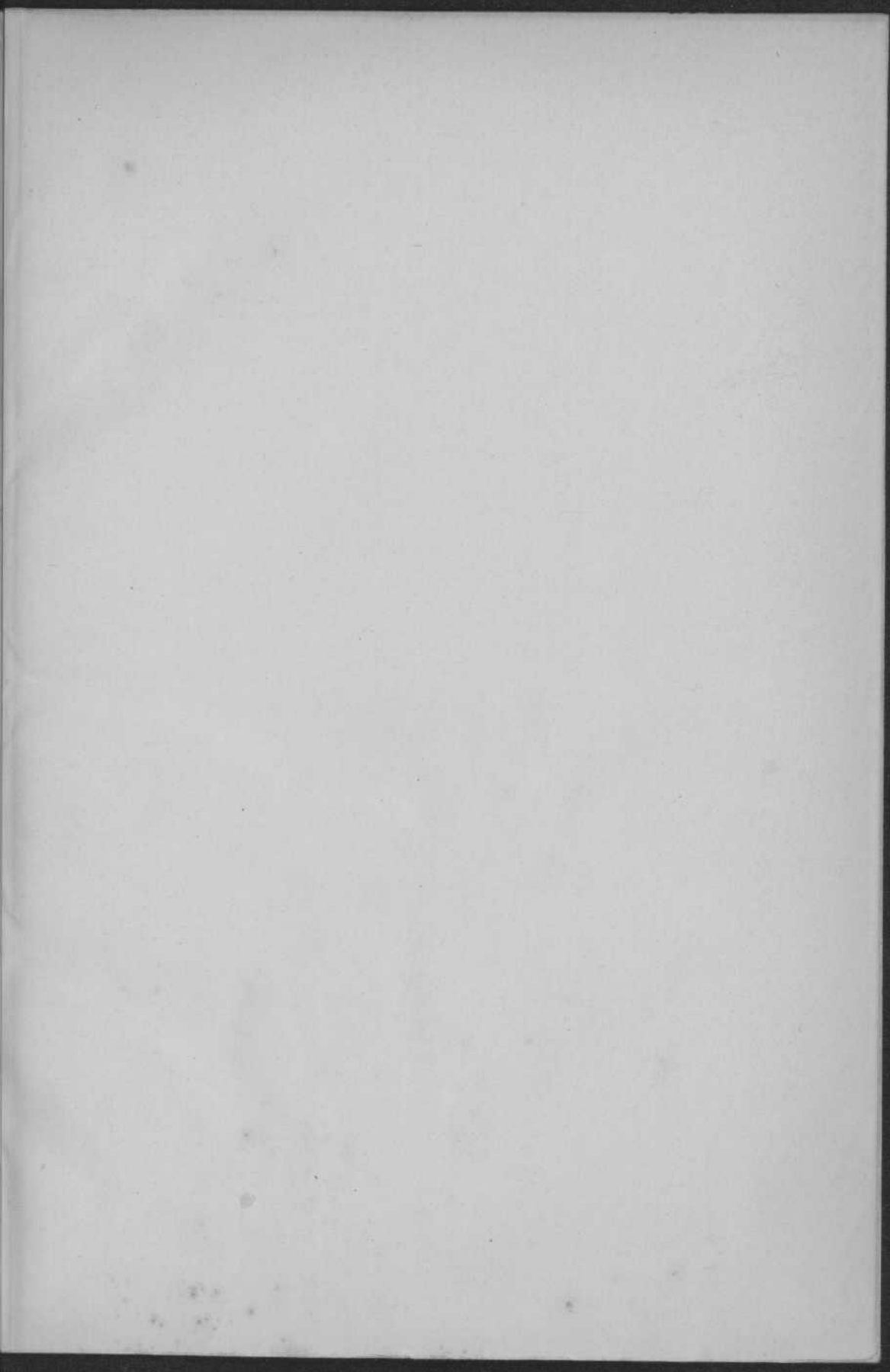
UTRECHT — G. J. A. RUYS

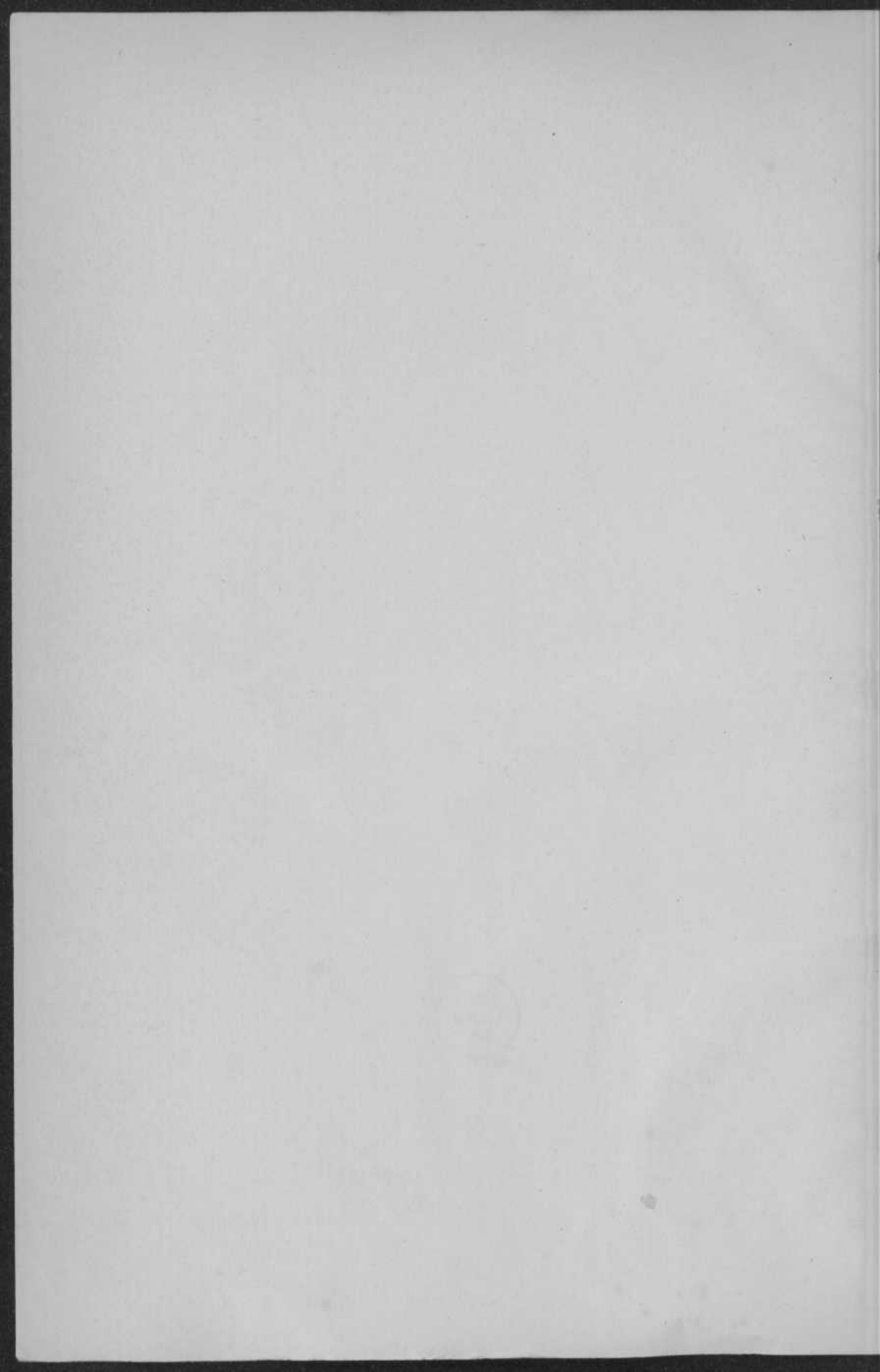
B 38

11613

1810

B38

DE SARIKAT ISLAM

DOOR

B. ALKEMA,

LEERAAR AAN DE MIDDELBARE KOLONIALE LANDBOUWSCHOOL
TE DEVENTER

UTRECHT — G. J. A. RUYS

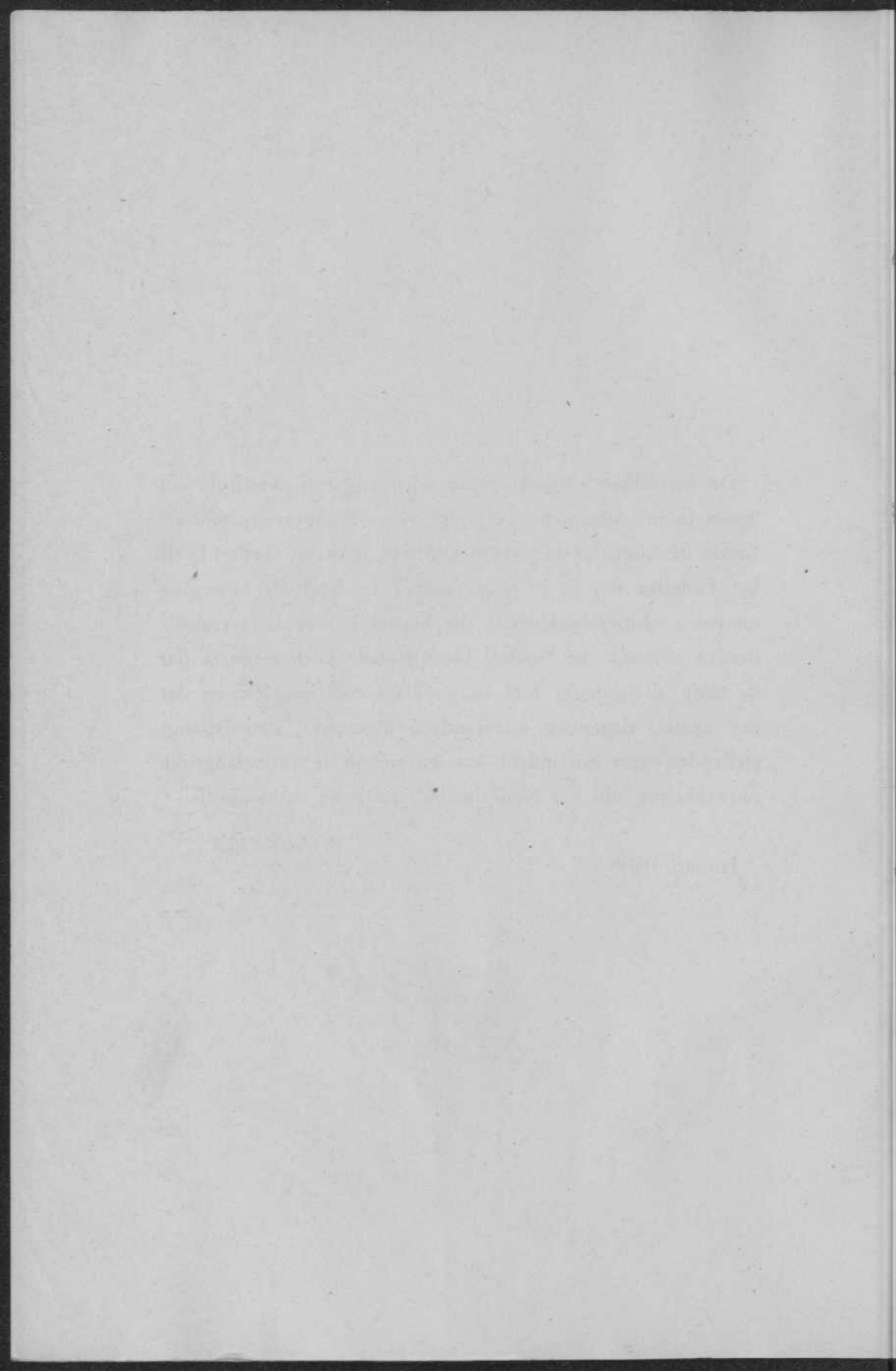
9029/63

De hierachter volgende bladzijden zijn een overdruk van 'tgeen ik in „Stemmen des Tijds” over dit onderwerp schreef. Reeds in Augustus l.l. was het artikel persklaar. Sedert heeft het Congres der S. I. plaats gehad en heeft de beweging nieuwe evoluties ondergaan, die heenwijzen op een vermeerderden invloed der Sociaal Democraten. Toch meen ik dat de actie alszoodanig niet in andere banen is geleid en dat het opstel, nagenoeg onveranderd afgedrukt, den belangstellenden lezer een indruk kan geven van de zoo belangrijke ontwikkeling van het Nederlandsch Indische nationalisme.

B. ALKEMA.

Januari 1919.

De Sarikat Islam ¹⁾

I.

„De ontwaking van het Oosten", ziedaar een woord, dat in de laatste jaren heel wat beweging bracht in de geesten der menschen.

Sinds Japan begon met wonderdadige energie zich te werpen op de Westersche cultuur, die niet in onze tijden van oorlog, maar ook vroeger schijnt geculmineerd te hebben in de kunst van elkander te vermoorden, en door die kunst China, zijn reusachtigen buurman wist te overwinnen; sinds het in staat bleek, zelfs een Westerschen vijand meester te kunnen worden, sinds dien tijd is het vooral, dat er door heel het Oosten iets is gaan trillen van zichzelf-bewust-wordende kracht, van opwakend nationaal leven.

1) Voor dit opstel werden geraadpleegd, onder meer: De persoverzichten van de Indische Gids, het Koloniaal Tijdschrift en het Koloniaal Weekblad, orgaan van de vereeniging Oost en West.

Verder: De Macedoniër, 't Augustusnummer van 1913; „De Sarikat Islam", door Ds. D. Bakker; het overzicht van de 13e Zendingsconferentie op Java: „Boedi Oetomo en haar beteekenis voor de zending," door Ds. D. Bakker, bladz. 127 v. v. en Synthese II; „Geestelijke stroomingen onder de bevolking op Java", door Dr. N. Adriani.

Er is over de „Oostersche kwestie” zeker heel wat geschreven, dat zeer de moeite van 't lezen en overdenken waard is. Er is zeker ook heel wat over geschreven, dat aan de geestelijke beteekenis der zaak een overwicht deed hechten, dat nu in dezen tijd van bruut geweld tot de bitterste ontnuchtering moest doen komen. In zendingskringen niet 't minst is er over en met die „ontwaking van het Oosten” gedweept op een wijze, die, sinds in de „boodschap van de wereldzendingsconferentie van Edenburgh”, dat dweepen tot hoogste uiting kwam, bezadigde Christenen deed vragen, of John Mott c.s. soms in den raad Gods hadden geschouwd, om 't der wereld voor te kunnen schrijven, binnen hoeveel tijd zij bekeerd moest zijn.

De „Oostersche kwestie” is helaas gebleken een voor 't grootste deel materialistische kwestie te zijn. Een kwestie, die kort gezegd, hierop neerkomt: „Geef ons, Oostersche volken, de wapenen van 't Westen, opdat we ons aan de overmacht van het Westen kunnen ontworstelen.”

Onder die wapenen verstaat men dan ook wel zekerlijk geestelijke, maar om ze te hanteeren in 't sterk maken der materiele.

Het is niet te verwonderen, dat ook onder die volkeren, die zich geheel in de staatkundige macht van de Westerlingen bevinden, de invloed van dat ontwaken zich mede deed gevoelen. We denken hier zoowel aan Engelsch- als aan Nederlandsch-Indië. Maar uiteraard was de openbaring daarvan van een ander karakter. Japaneezen en Chineezzen konden Westersche officieren engageeren om hunne instructeurs te worden voor de inrichting hunner legers. Zij konden in 't algemeen zich wapenen gelijk elke onafhankelijke staat in 't Westen zich wapende. Zij konden hunne staatsinstellingen vernieuwen naar Westersch model.

Dat konden de overwonnen volken niet. Zij waren in al hunne bewegingen gebonden aan de wetten hunner overheerschers.

Maar in één opzicht waren zij vrij. Zij konden op geestelijk gebied van het nieuwe leven, dat ze in zich voelden ontwaken,

getuigenis geven. Al konden zij zich niet, althans *nog* niet, vrij maken van hunne Westersche overheerschers, zij konden toonen, dat de behoefte daartoe in hunne zielen was ontwaakt.

Dat was hun nationalisme!

Trouwens, ook zonder dat, wat in Japan was gebeurd, zouden ze daartoe gekomen zijn.

Immers, hunne respectievelijke regeeringen leidden door onderwijs en ontwikkeling hen zelf daartoe. Inderdaad, degenen, die onder hunne overheerschers riepen: „Ontwikkel de onderworpen volken niet, want ze zullen de wapenen, die gij hen geeft, tegen U gebruiken“, hadden van hun standpunt gelijk.

Waar dan ook de koloniale regeeringen den moed hebben, de hun onderworpen volkeren op te voeden; waar ze zich zelf als de over die volken aangestelde voogden beschouwen, daar hebben ze met de aanvaarding dier beschouwing in beginsel de erkenning uitgesproken, dat ze eens overbodig zullen worden.

Moet dan opvoeding tot „afwerping van 't juk“ leiden, m.a.w. tot revolutie? Als revolutie alleen de beteekenis heeft van „gewelddadige omverwerping van 't oude, om daarvoor in de plaats te stellen 't nieuwe“, dan niet.

Immers, als overheerschte volkeren zich vrij maken van de hen overheerschende macht, mag men hen niet altijd grif weg van „revolutie“ beschuldigen! Was het wel revolutie, die onze vaders 't juk van Spanje deed verwerpen?

Doch hoe ook, opvoeding in den goeden zin brengt niet tot revolutie. Integendeel, dat doet het verwaarloozen van den plicht der opvoeding. Een volk *kan* op den duur niet in de duisternis blijven, als het *om* dat volk heen licht wordt. Als de koloniale regeering niet zelf opvoedt, wordt de opvoeding door anderen, niet bevoegden, terhand genomen. Het kind, dat zonder opvoeding op straat zwerft, wordt ook opgevoed, maar met een soort opvoeding, die zich straks keert tegen de ouders. Verstandige opvoeding plaatst echter den pupil straks *naast* den opvoeder, zoo, dat deze tegen hem als zijn raadsman en vriend blijft opzien.

Deze algemeen erkende waarheid wordt ook in onze koloniën bevestigd.

Waar het Nederlandsch-Indische gouvernement begonnen is met de opvoeding der inboorlingen, daar is het ook begonnen met het kweken van zelfstandigheid; met het naar voren brengen van den eisch: geef ons een plaats in de Indische maatschappij overeenkomstig de gegeven opvoeding. Zeer zeker eischt dat vragen bij den opvoeder groote voorzichtigheid. Immers, de pupil zal meestal zijn kracht, om op eigen beenen te staan, overschatten. Maar daarentegen heeft de opvoeder zoo dikwijls neiging, die kracht te gering te achten.

Hier komt de kunst van regeeren te pas. Een goed bestuurder weet hier den waarlijk gulden middenweg te kiezen. Hij zal zich weten te wachten voor stranden ter eene zoowel als ter andere zijde. Geef een volk meer politieke rechten dan het kan dragen en ge maakt het topzwaar. Onthoudt het de rechten, waarop het naar moreel vermogen aanspraak mag maken en ge kweekt revolutie. Vooral voor een koloniale regeering is het ten deze zoo moeilijk stuur te houden. Vraagt men naar wat (in vergelijking van de millioenen zielen, waaruit de bevolking van Nederlandsch-Indië bestaat) de enkele intellectueelen, met hun jong opbruischend bloed wenschen, dan is in 't geven onmogelijk gelijken tred te houden met hun vragen, liefst eischen. Vraagt men daarentegen alleen naar de conservatieven onder ons, de aartsvoorzichtigen, die wel zeggen de vrijheden van 't Indische volk te *willen*, maar die om der wille van hunne voorzichtigheid niet durven en alles liefst bij 't oude laten, dan moet de geest van verzet wel oplaaien.

.....

Eerste poging van het groote Javanenkind om op eigen beenen te staan openbaarde zich natuurlijker wijze bij *dat* deel der bevolking, dat het meest en 't langst genoten had van de opvoeding, door de regeering verstrekt. Het waren jongelui, voor een goed deel uit den inlandschen adelstand afkomstig, die het eerst blijk gaven van nationaal ontwaken. Zij waren leerlingen der „Dokter-Djawaschool“, officieel

„School tot opleiding van inlandsche artsen". Zij richtten in 1908 de vereeniging Boedi Oetomo op. „Boedi Oetomo" beteekent „edel streven". In den naam werd dus een ideaal uitgedrukt. Van 3—5 October 1908 werd haar eerste congres gehouden te Djogjakarta, waar een 300-tal Javanen samenkwamen ter bespreking van „zuiver Javaansche" belangen.

Hierin dan moest ook 't „edele streven" openbaar worden, het streven n.l. naar verhooging van Javaansche intellectueelen en moreelen vooruitgang. Uit artikel twee der statuten wordt het doel der vereeniging openbaar; het luidt: „De vereeniging stelt zich ten doel mede te werken tot de ontwikkeling van den Javaan in 't algemeen, meer in 't bijzonder om hem den strijd om 't bestaan te helpen verlichten. Zij tracht dit doel te bereiken door de geoorloofde en wettige middelen, die haar ten dienste staan."

In de uitdrukking „meer in 't bijzonder om hem den strijd om 't bestaan te helpen verlichten" komt zeer duidelijk aan 't licht, dat voor een niet gering deel, 't ontstaan van Boedi Oetomo moet gezocht worden in een materieel streven. Was 't eigenlijk niet een intellectualistisch paardje, dat den materieelen wagen moest trekken? Dat streven naar materieele verbetering van 't bestaan kwam ook duidelijk aan 't licht op de eerste jaarvergadering, die in 1909 te Semarang werd gehouden. Daar voerde Raden Kamil, adjunct-inspecteur van het inlandsch onderwijs, het woord. Hij zeide o.m.: „Met „de kennis van het Hollandsch kunnen de Javanen gemakkelijker een betrekking bekomen, waaraan eene redelijke bezoldiging verbonden is; zoo niet bij het gouvernement, dan bij „de particulieren, die voor het grootste deel Nederlanders „zijn." In de meening, dat op deze uitspraak de beschuldiging zou volgen van „baantjes-jagerij" antwoordde hij: „Tegenstanders van het onderwijs in 't Nederlandsch aan inlanders zullen uitroepen: „Daar komt de aap uit de mouw; de Javanen willen Hollandsch leeren om baantjes na te jagen, dus om geld te verdienen." Maar dan mocht men en mag men met spreker vragen, of de Hollanders de inlandsche talen leeren enkel

ter beoefening van wetenschap? Toch bedoelde B. O. niet enkel materieele lotsverbetering, maar daarnaast ook de bevordering van meer ideëele belangen. Daarvan getuigden trouwens ook de redevoeringen gehouden op de vergadering in Djogjakarta voldoende. In zijn openingsrede wees de voorzitter er op, dat allerwege onder de bevolking zich een innige drang naar onderwijs openbaart en dat zoowel de priäji's (de adellijken), als de kleine man vragen om onderwijs voor hunne kinderen. Vooral landbouwonderwijs werd zeer dringend noodig geoordeeld.

Ook achtte hij noodig een krachtig studiefonds, om zooveel mogelijk hulpbehoevenden te steunen bij hun zoeken naar onderwijs voor hunne kinderen.

Ook de twee volgende sprekers hamerden op hetzelfde aambeeld: Onderwijs, als machtige factor om te kunnen komen tot economische ontwikkeling en welstand.

De oprichting van B. O. werd met gemengde gevoelens begroet. Zooals 't gewoonlijk gaat met een dergelijke stichting, waren er, die haar begroetten met luid gejuich en haar komst aanzagen als het teeken van een naderenden nieuwen dag; er waren er echter ook, die de schouders bedenkelijk optrokken. Vooral was die gedeelde stemming onder de Javanen zeer merkbaar. De ouderen moesten van B. O. niet veel hebben. Tevergeefs reisde de 1e secretaris, de Javaansche arts Waïdin, een goed deel van Java af, om leden te werven. Bij de ouderen vond hij nagenoeg in 't geheel geen gehoor; wel bij de kleinere ambtenaren en particulieren, zoodat het ledental klom tot 650.

Een halfmaandelijksch tijdschrift „Boedi Oetomo, orgaan van den Jong-javanenbond", deels in 't Nederlandsch, deels in 't Maleisch gesteld, verscheen.

Dat niet meer oudere ambtenaren zich lieten vinden, lid der vereeniging te worden, was niet alleen te wijten aan vrees voor 't gouvernement en omdat zij zich eerst wilden vergewissen over de houding, die de regeering zou aannemen tegenover haar, maar ook voor een goed deel uit angst voor 't streven zelf.

Zij waren beangst, dat de jongeren in hun strijd voor 't nieuwe het oude geheel zouden verwerpen en alzoo „das Kind mit dem Baden ausschüttelen.“

Daarvoor behoeften ze echter niet te vreezen. Het democratische element werd ook in B. O. hoe langer zoo tammer. Dit bleek op verschillende wijze, o.a. hieruit, dat aan de openbare vergaderingen, om een schijn van eenheid te bewaren, vooraf ging een gesloten vergadering van 't bestuur met de opposanten.

Daardoor werden de openbare samenkomsten al zeer weinig belangrijk. Toen nu in 1911 de ouderen, die met B. O. niet wilden meedoen, den regentenbond hadden opgericht en de meest invloedrijke leden aan de vereeniging werden onttrokken, was de gelegenheid tot breedere ontwikkeling haar feitelijk ontnomen.

Hoe democratisch (zoo was het althans enkele jaren geleden) een Javaan ook mocht wezen, wanneer de ouderen een plechtig stilzwijgen bewaarden of hoofdschuddend hunne afkeuring te kennen gaven, werd aan de jongeren meestal den moed tot verder spreken benomen.

De vereeniging zoo opgewekt begonnen, miste al spoedig den gloed van het nieuwe. Wel deed zij hier en daar nog wat aan onderwijsbelangen, wel wilde zij ook op 't gebied van 't moreele leven haar invloed nog doen gelden, maar over 't geheel leidde zij een duf bestaan. Uiting vaar haar streven, om voor 't moreele leven ten nutte te zijn, was o.a. de oprichting van de vereeniging te Buitenzorg, in 1909, die zich wilde verzetten tegen de 7 m's, n.l. *main*, hazard; *madon*, 't naloopen van vrouwen; *minoem*, drinken; *madat*, opium schuiven; *maling*, stelen; *mada*, intrigeeren en *mangani*, zwelgen.

In 1914 werd er eene vergadering gehouden te Semarang. Daar werd besproken, wat gedaan kon worden om de regeering te steunen in deze tijden van oorlog. Een punt van bespreking, dat indertijd in Holland voor de menschen, die gaarne de groote tevredenheid van de Javanen met ons Nederlandsche gezag uitbazuinen, nog al opgeld deed. Maar al was 't onder-

werp van bespreking ook schoon, *gedaan* werd er niets. „Er werd niets aangenomen dan 't besluit om niets te besluiten en de vergadering op te heffen". (Dr. N. Adriani: „Geestelijke stroomingen onder de bevolking op Java", bladz. 11).

B. O. heeft nu tien jaar bestaan. Het feest van dat bestaan is op den tweeden Pinksterdag l.l. in den Haag luisterrijk gevierd. Of er veel luisterrijks van haar te vertellen was, mag worden betwijfeld. Zeker zou er nog minder te vertellen geweest zijn, ware het niet, dat er naast deze eerste vereeniging, die blijk gaf van opkomend nationaal leven een andere was ontstaan, die van terzijde ook aan B. O. nieuw leven heeft ingestort en dat vooral, sinds ook B. O. zich heeft begeven in de banen der politiek. Politieke tinnegietery is altijd heel wat gemakkelijker dan te arbeiden aan de economische, laat staan de moreele opheffing van een volk. Sinds B. O. in de politiek kwam, meende de bekende Tjipto Mangoenkoesoemo, redacteur van de revolutionaire „Indiër", zelfs dat hare wegen met die van zijn partij „Insulinde", waarover straks nader, parallel liepen en best konden samenvallen. Aan die uitnoodiging voldeed de vereeniging niet. B. O. nam wel het initiatief tot de vorming van een lichaam, een „nationaal comité", waarin alle nationale vereenigingen, die op „loyale" wijze wilden werken, zijn vertegenwoordigd.

Ten vorigen jare werd een algemeene vergadering gehouden, waarop een partij-programma werd vastgesteld en een uitvoerig werkprogramma werd aangenomen. Algemeen Kiesrecht en gelijkstelling voor de wet van alle onderdanen vormen er de hoofdpunten van.

Was dit niet geschied, dan was deze vereeniging misschien reeds den oude-besjes-dood gestorven. Dat zij niet veel kracht kon uitoefenen is het meest algemeene oordeel. Dat oordeel steunt op het feit, dat de vereeniging te veel stond buiten het volk. De leden van B. O. stonden daartoe te ver van het volk af. Zij behoorden tot de priaji's en deze geheele stand als zoodanig werd door het volk wel gevreesd, maar niet vertrouwd. Zelfs bleef B. O. geen zui-

vere inlandsche vereeniging sinds zij ook niet-inlandsche leden opnam. Bovendien wilde zij op godsdienstig terrein neutraal wezen, mede een beletsel, om bij het volk populair te worden. Doch als gezegd. B. O. kreeg nieuwe beteekenis in de nieuwe verhoudingen, die ontstonden op 't terrein van 't Javaansche, liever Ned.-Indische nationalistische streven. 't Is vooral de Sarikat Islam geweest die deze nieuwe verhoudingen heeft geschapen.

II.

In 1910 werd door enkele handeldrijvende hadji's in het Buitenzorgsche een vereeniging opgericht, die den naam kreeg van *Sarikat dagang Islam*, wat beteekent „Inlandsche Handelsvereeniging”. Zóó vertaalt toch Dr. N. Adriani in zijn reeds aangehaald artikel het woord islam en m.i. zeer terecht, want op Java bedoelt men met „islam” niet in de eerste plaats „Mohamedaansch”, maar veel meer „Javaansch”.

Vraagt men aan een desaman: „Ben jij een Javaan”, dan zal hij dikwijls antwoorden: „Saja orang Islam”, wat bedoelt een bevestigend antwoord te zijn op de gedane vraag. Met „sarikat” bedoelt hij niet anders dan een coöperatieve vereeniging.

De oprichting van de „Sarikat dagang Islam” was een bewijs van ontwakend nationaal bewustzijn, dat vrucht was van 't steeds meer verbreid en beter wordend inlandsch onderwijs, waardoor de behoefte ontstond bij de oprichters, om zich te vereenigen, in 't belang van hun handel en in dien handel vooral sterk te staan tegenover de Chineezzen, in wier macht bijna alle klein- en tusschenhandel op Java is.

De opgerichte Buitenzorgsche vereeniging trok de aandacht van de zichzelf bewust geworden intellectueelen onder de bevolking in Solo.

Ook daar werd een dergelijke vereeniging begeerd. Feitelijk wenschte men oorspronkelijk niet anders dan een afdeeling te zijn van de Buitenzorgsche, niet wetende, dat deze nog geen goedkeuring op hare statuten had verkregen.

Toen dit duidelijk werd, richtte men een eigen vereeniging op, uit wier naam het woord *dagang* werd weggelaten, zoodat zij enkel den naam kreeg van „Sarikat Islam”. De oprichter van de vereeniging te Solo was een zekere *Samanhoedin*.

Spoedig telde zij niet minder dan 9000 leden en was zij verspreid over geheel Midden- en Oost-Java.

Op 20 Januari 1913 had te Soerabaja in den Stadstuin een groote vergadering plaats, met de afgevaardigden der verschillende afdeelingen, die niet minder dan 80.000 leden vertegenwoordigden. De vergadering zelf was bezocht door 8 à 10.000 inlanders, die daar in de grootste orde bijeen waren. Op deze vergadering werd ook uitdrukkelijk het doel van de vereeniging uiteengezet.

Door veel Indische bladen was de S. I. beschouwd als een godsdienstige beweging, die een reactie bedoelde te zijn tegenover de Christelijke zending en tegen de z.g.n. „kerstening-politiek” van den toenmaligen Gouverneur-Generaal. Verder waren sommige inlandsche hoofden al zeer hardhandig opgetreden tegen de afdeelingen te hunner plaatse, waartoe ook het domme gedrag van Sarikat-Islamers wel eens aanleiding had gegeven en ook enkele Europeesche ambtenaren hadden gemeend, tegen de vereeniging te moeten ageeren. Zoo was o.a. de afdeeling te Solo aanvankelijk door den resident geschorst.

Tegenover al die verkeerde meeningen nu meende de voorzitter van het congres in Soerabaja, te moeten waarschuwen. Hij zeide in de eerste plaats, wat de vereeniging niet was, n.l. geen politiek lichaam. Niemand behoefde bang te zijn, lid van haar te worden, en niemand had het recht dit te verhinderen, op grond van artikel 55 Regeerings-Reglement.

Spreker, de hoofdredacteur van 't orgaan der vereeniging, de *Oetoesan Hindia*, met name Oemar Said Tjokroaminoto, maande den leden aan zich te onthouden van alles, wat het karakter zou dragen van verzet tegen de regeering. „De inlander, zoo zeide hij onder meer, gevoelt zich tevreden onder de Hollandsche driekleur, maar er heerscht bij een deel van 't bestuur een wanbegrip ten opzichte van de S. I. en dat

moet worden overwonnen. Tusschen haar en de „Indische partij” bestaat niet het minste verband.” Uitgesproken werd het duidelijk, dat de vereeniging wil zijn een *nationalistische* vereeniging, die allen, die den leeftijd van 18 jaar bereikt hebben, zonder verschil van rang of stand wil opnemen. Ze moeten echter Islamiet wezen en voorzoover ik heb kunnen nagaan, zijn geen andere leden toegelaten. Wel werden in 1914 te Koedoes een 12-tal Chineezzen, 1 Europeaan en 1 Arabier aangenomen, maar de Chineezzen en de Europeaan waren zeker wel Islamitische proseliten. Dat het de bedoeling was „Islamitisch” op te vatten, in de eerste plaats als *Javaansch-nationaal*, bleek ook uit de verwerping van een voorstel van de Samarangsche afdeeling, die *Sarikat-Islam* wilde veranderd hebben in *Sarengat-Islam*, godsd. wet, in welk verband Islam dus een geheel gewijzigde beteekenis zou krijgen. Toch neemt dit niet weg, dat ook wel aan den Islam qua godsdienst werd gedacht, gelijk we trouwens later zullen zien. Immers staat er in de statuten, dat „bevorderd moet worden godsdienstig en godvruchtig leven van de inlandsche bevolking” en „dat moet worden medegewerkt tot het wegnemen van verkeerde begrippen omtrent den Mohammedaanschen godsdienst”.

Op bovenvermelde vergadering werd het Maleische dagblad „Oetoesan Hindia” als orgaan der vereeniging aangenomen. Het blad zou voortaan als dagblad verschijnen en met Latijnschen en Arabischen letter worden gedrukt.

Verder stond op 't programma de bevordering van het onderwijs, die van de materiele belangen der bevolking; van de „bevolking”, d.i. inzonderheid van den „kleinen man”. Hieruit werd terstond kenbaar het democratisch karakter van den S. I., in onderscheiding van de oudere inl. vereeniging n.l. „B. O.”

Dat de vereeniging bedoelde de behartiging van de belangen van den kleinen man, bleek ook uit de toespraak van een ouden patih op de vergadering te Soerabaja, waarin hij releveerde, dat hij reeds 43 jaar lang voor die belangen was opgekomen,

terwijl hij vooral met dit streven de vereeniging complimenterde.

Intusschen groeide deze als een wonderboom; medio 1913 kon men zeggen, dat zij hare leden bij „honderdduizenden” telde. Overal waren de vooraanstaande inlanders uit de niet-ambtelijke kringen enthousiast voor haar. Niet alleen over Midden- en Oost-Java waren weldra de afdeelingen als verspreid, maar ook West-Java deelde in de beweging. Op den stichtingsavond der Bandoengsche afdeeling traden niet minder dan 200 leden toe. Te Soerabaja, Bangil, Sidoardjo, Blitar, Koedoes, Semarang enz. enz. waren weldra afdeelingen gevormd.

Evenwel ontkwam de S. I. niet aan de kinderziekten van elke jonge sociale beweging; zij ging lijden aan velerlei uitwassen, die haar bij zeer velen in kwaad gerucht bracht. In de eerste plaats was daarvan oorzaak het kinderlijk idealisme, dat den Javaan eigen is. Velen meenden, dat nu de gouden eeuw was aangebroken; dat men geen belasting meer behoefde te betalen; geen heerendiensten meer had te presteeren en aan 't gezag van de inlandsche hoofden was ontgroeid. Vooral het laatste deed veel kwaad, daar toch op Java ons gezag inzonderheid op het ontzag der bevolking voor zijn hoofden gebaseerd is. Het leidde op sommige plaatsen tot relletjes, die, o.a. te Semarang, aan sommigen het leven kostte. Dit had tengevolge, dat meerdere menschen, die toch volstrekt niet vijandig stonden tegenover de opleving van inlandsch nationalisme, de vraag stelden: „Waar moet dat heen?”

Trouwens, aan allerlei oordeel over het optreden van de S. I. ontbrak het niet. Sommige Europeanen sloeg de schrik om het hart. Vooral toen het gerucht zich verspreidde, dat behalve de eed van toetreding, die door de nieuwe leden moest worden afgelegd, nog een geheime eed bestond, waarbij zij zich verbonden, op een gegeven tijd, tot opstand tegen 't gouvernement. Een deputatie van de vereeniging „Algemeen syndicaat van suikerfabrikanten op Java” vroeg zelfs audiëntie aan bij den Gouverneur-Generaal, om Z.E. te verzoeken, de ge-

vraagde rechtspersoonlijkheid niet te verleen en tegen de S. I. op te treden. Niet ten onrechte werd door de Locomotief met die vrees den draak gestoken. Dezelfde menschen toch, die gewoon waren de inlanders te beschuldigen van „te groote lamlendigdigheid, om zich uit domheid en armoede op te heffen”, sloeg nu aanstonds de schrik om 't hart, nu ongedacht, en met groote kracht, die lamlendigheid scheen afgeworpen te zijn. Daarbij kwam de vrees voor „islamitische woelingen” zooals de traditioneele uitdrukking luidt, die het gevolg zouden zijn van het optreden der regeering, inzake zending en onderwijs.

Het ergst kwam die vrees tot uiting te Malang, waar, naar het heette, in den nacht van 24/25 Augustus 1913, alle Europeanen zouden worden vermoord. Er gebeurde echter hoege-naamd niets.

Het was een niet te versmaden politiek fortuintje voor de linksche staatkundige partijen in Nederland, dat de S. I. werd gesticht tegen de verkiezingen in 1913.

Indische en Nederlandsche bladen schetterden als in koor: „dat is het gevolg van de kerstenings-politiek der rechtsche partijen; dat is de reactie der Islamitische wereld op 't drijven der zendelingen”. Daartegen hielp niet veel praten. Op de meergemelde vergadering te Soerabaja mocht de voorzitter hebben ontkend, dat de S. I. als reactie op 't zendingswerk moest worden beschouwd, de voormannen der beweging mochten hun grooten eerbied voor den regeerenden Gouverneur-Generaal uitspreken, 't mocht niet baten; de zending was en bleef de schuldige en de zittende regeering, die haar steunde, was nog meer schuldig, vooral door haar onderwijs-politiek. Barbartje moest nu eenmaal hangen.

Intusschen waren de menschen, die 't weten konden, niets bijzonder bevreesd. Zij zagen de S. I.-beweging met genoegen en voorspelden, dat er veel goeds voor Java uit voortkomen zou.

Mannen als Mr. C. Th. van Deventer, lid van de 1ste Kamer der Staten-Generaal, Mr. Fromberg, oudlid van 't hoogge-

rechtshof in Indië en vele anderen, lieten niet na, getuigenis te geven van hunne goede verwachtingen ten aanzien van de nieuwe vereeniging, terwijl ze het uitspraken, dat zij niet vreesden dat de revolutie-profetiën der beangstigde ach- en-wee-roependen, zoo in Indië, als in Nederland in vervulling zouden gaan.

Ook zij, tegen wier arbeid de S. I. in de eerste plaats zou gericht zijn n.l. de zendelingen, spraken onomwonden hun sympathie uit met het streven der Javaansche bevolking, dat uit de nieuwe beweging sprak. O. m. schreef zendeling H. C. G. Ruttink er over in 't orgaan der Ned. Zend. Ver. van Juli 1913. Ds. Bakker, docent aan de Keucheniuschool te Djogja, wijdde een artikel aan de „Sarikat Islam en de zending” in de Macedonier van Augustus 1913. Van de opleving van 't nationaal bewustzijn der Javanen zegt hij: „Er bestaat geen enkele reden om deze vereenigingsdrang op zichzelf met wantrouwen aan te zien of uit de hoogte te veroordeelen”.

Van de S. I. in 't bijzonder heet het o.m.: „Toch zijn deze uitingen van fanatisme en verzet tegen de regeering ongetwijfeld meer te beschouwen als exessen. Het is niet denkbaar dat een volk, zoo weinig revolutionair en fanatiek als het Javaansche, opeens in algemeen verzet zou komen tegen de gestelde machten of plotseling bezielde zou zijn door religieus fanatisme”.

Ook Dr. Scheurer gaf zijn oordeel aan een persman, die hem interviewde, over de Indische beweging. Van de S. I. zeide hij o.m.: „Het optreden van de S. I. moge wat onbesuisd, onregelmatig en verward zijn, in zijn wezen is het niets anders dan de uiting van een volk, dat zich jarenlang geëxploiteerd heeft gevoeld door de macht van den vreemden Oosterling”.

Intusschen was het van nog meer belang voor de vereeniging, hoe de regeering over haar dacht, dan hoe 't oordeel was van alleenstaande personen, hoe sympathiek dan ook.

Meermalen was er gelegenheid in de ontwikkeling van de S. I. om te klagen over het optreden van sommige bestuursambtenaren, zoowel Europeesche als inlandsche.

Eerstens kwam dat door het boven reeds vermelde naïf idealisme der inlanders. Waar de ambtenaren hun dat ideaal moesten ontnemen, daar lieten ze dat niet altijd voetstoots toe en was verzet meermalen het gevolg. Maar aan den anderen kant traden sommige (misschien vele) en vooral inlandsche ambtenaren zóó autocrair op, dat dit optreden tot openlijk verzet moest prikkelen. Wee, den man in Indië, die aan de almacht van de galon, gouden of zilveren, gaat twifelen. Dubbel wee, als die man maar een „gemeene inlander” is. Het was een fel requisitoir tegen de ambtenaren, dat op een openbare vergadering van de S. I., bijgewoond door Dr. Rinkes, regeeringsadviseur voor inlandsche zaken, en verdere ambtenaren, zoowel Europeesche als inlandsche, werd gehouden door Raden Rahmat van Soerabaja. Later, in de Locomotief van 27 Maart '14, kwam hij nog eens op dat requisitoir terug en verdedigde in waardige taal het op bovenvermelde meeting gezegde.

Doch al mochten ook sommige ambtenaren tegen de jonge vereeniging onoordeelkundig of hardhandig optreden, niet al-zoo de hooge regeering. Zij was zich van haar moeilijke taak ten volle bewust. Moeilijk was die zeker. Zij toch moest met groote nauwkeurigheid bepalen, hoe haar houding zou zijn tegenover de beweging.

Noch aan 't waarschuwen van conservatieven, noch aan 't geschreeuw van revolutionairen, mocht zij zich storen. *Zelf* had zij te zien en *zelf* haar standpunt te bepalen, waarvan zij toch alleen de verantwoordelijkheid droeg.

Maar was zij zich haar moeilijke taak bewust, tegenover de beweging zelve *kon* zij moeilijk anders dan sympathiek zijn. Was deze niet vrucht van wat zij zelf had gezaaid? Er was nauwelijks een ander gevolg mogelijk van hetgeen in de laatste tientallen van jaren op allerlei gebied door de regeering was verricht om de economische krachten, die sliepen in 't Javaansche volk, tot ontwaking te brengen. Zij was de S. I. dan ook van meetaf zeer genegen en wenschte haar in geen enkel opzicht tegen te werken.

Intusschen had het hoofdbestuur de aanvraag om goedkeuring der statuten ingediend en was een deputatie van het centraal-comité ten paleize te Buitenzorg in gehoor ontvangen. Dit geschiedde 29 Maart 1913. Bij die ontvangst toonde de Gouverneur-Generaal, de heer Idenburg, hoe kalm en waardig, hoe tactvol hij wilde optreden tegenover de vereeniging. De Landvoogd wees er op, dat de S. I. niet mag wezen een lichaam, dat zich tegenover het bestuur stelt, dat zij in alles behoort te toonen, dat zij begrepen heeft, dat orde en regel den noodzakelijken grondslag vormen voor een gezonde ontwikkeling van maatschappelijke welvaart. Het bestuur der S. I., dat 't vertrouwen heeft van zooveel duizenden menschen, moet toonen, dat het de leiding van die duizenden vertrouwd is en zich met alle macht verzetten wil tegen buitensporigheden als er plaats hadden te Soerabaja en Semarang, waar onder de leuze „Sarikat Islam“, personen gewond en gedood zijn. De Gouverneur-Generaal zeide het aan de deputatie, dat hij, zou hij er toe overgaan, de gevraagde rechtspersoonlijkheid te verleen, overtuigd moest zijn, niet alleen van den goeden wil, maar ook van de kracht der leiders. Een vereeniging, die werkzaam wil zijn op sociaal-economisch terrein, mag geen aanleiding zijn tot daden van geweld. Zijn Excellentie wees op de noodzakelijkheid van behoorlijk toezicht door accountants op het financieele beleid en op de wenschelijkheid om bij coöperatie op landbouwgebied aansluiting te zoeken bij de landbouw-adviseurs. Op 't belang der pers, die zoowel ten goede als ten kwade, zooveel kan leiden, werd gewezen en tegenover het vertrouwen en de sympathie van de regeering, wederkeerig vertrouwen in haar goede bedoelingen geëischt.

Van alle zijden werd dit optreden van den Gouverneur-Generaal geprezen en ook in de vereeniging zelf met instemming begroet. Zijn Excellentie had gezegd, dat hij eerst nog wilde zien, hoe de ontwikkeling van de vereeniging zou zijn, eer hij een besluit zou nemen, inzake de gevraagde rechtspersoonlijkheid.

Dat besluit kwam in 't begin van Juli 1913. Het hield in,

dat de Gouverneur-Generaal de rechtspersoonlijkheid, zooals die gevraagd was, weigerde, maar haar wilde toestaan aan de plaatselijke afdeelingen als op zich zelf staande vereenigingen. Feitelijk kwam dit voor de werkelijk goede bedoelingen van de vereeniging op 't zelfde neer, als 't gevraagde. Maar mochten er afdeelingen zijn, die zich de gevraagde, of reeds verkregen goedkeuring onwaardig maakten, dan konden deze afdeelingen daarvan de gevolgen *zelf* lijden en behoefde 't geheel niet geremd te worden. Slechts éénmaal werd een rechtspersoonlijkheid ingetrokken, n.l. die van de S. I. te Pasir.

Rechtspersoonlijkheid werd nu gevraagd door de verschillende afdeelingen, terwijl de „Centrale S. I.", bestaande uit gedelegeerden der afdeelingen, als afzonderlijk lichaam wettelijke erkenning vroeg en verkreeg, doch pas in 't begin van 1916. Het schenken van deze rechtspersoonlijkheid was een der laatste regeeringsdaden van den heer Idenburg.

III.

Met deze erkenning (n.l. die van 1913) was in zekeren zin het eerste stadium van het bestaan der S. I. afgesloten. Het kon gevolgd worden door een tweede stadium, dat van consolidateering der vereeniging en van 't uitbreiden van 't terrein van haar werkzaamheid. Nadat op Java de meeste afdeelingen waren bevestigd in hun bestaan, werd de propaganda voortgezet in de Buitengewesten en in de eerste plaats op Sumatra, waar zij een haast nog vruchtbaarder terrein vond dan op Java. Dat die propaganda dikwijls op echt inlandsche humbugmanier en dus niet ongevaarlijk, geschiedde, wordt in een artikel van het Bat. Nbl., overgenomen in de Ind. Gids van April '15, duidelijk aangetoond; ook dáár, gelijk elders, beloften van: geen belasting betalen; geen heeren-diensten meer, etc.... Hoe dit zij, ook op Sumatra, op Borneo, op Celebes, vooral natuurlijk Zuid-Celebes, in 't kort, overal waar groote centra's van Mohamedanen worden aangetroffen, deed de S. I. haar intrede.

Volgens een uit de Locomotief overgenomen bericht in het Oct.-nummer der Ind. Gids van 1915, bedroeg toen ter tijde het aantal ingeschreven leden op Java en de Buitengewesten rond 800.000. Batavia met een afdeeling van 42.000; Soerabaja met 25.000 en Samarang met 22.000 leden. Het dagblad „Oetoesan Hindia”, orgaan der vereeniging, wordt daar gezegd „gestadig in bloei toe te nemen”, terwijl de eigen drukkerij zich reeds kon bedruipen.

Waarschijnlijk is dit getal van 800.000 leden overdreven. Wel wordt het ook genoemd in de „Pembrita Betavi”, een Chineesch blad, maar waarschijnlijk komt dit gegeven uit dezelfde bron. Merkwaardig toch is dat op het Congres te Bandoeng gehouden, geen twee maanden daarna, (Juni 1916) niet meer dan 400.000 leden waren vertegenwoordigd.

Hoe dan ook; ook een getal van 400.000 wijst op een „reuzengroei”, die echter daarna niet doorgegaan is. Ook de volgende congressen zijn niet zoo druk bezocht. Een jaarverslag, dat al de afdeelingen bestrijkt, schijnt niet te worden gegeven. Althans de redacteur van het Nieuws van den Dag in N. I., Mr. van Haastert, richt het verwijt tot de S. I., dat deze nooit een jaarverslag publiceert. Opgave van het aantal leden schijnt dan ook niet meer te zijn gedaan. Zelfs schijnt er achteruitgang te hebben plaats gehad en is althans voorloopig de grootste groeiperiode reeds overschreden ¹⁾.

Zelfs kan worden geconstateerd, dat ook in de S. I. de eensgezindheid niet altijd even sterk is. Die eensgezindheid leed vooral door de handelingen van den voorzitter der Bataviasche afdeeling, Raden Goenawan, van wien niet meer of minder wordt beweerd, dan dat hij f 60.000 van de S. I. verduisterde en dat een gerechtelijke vervolging alleen uitbleef, omdat Goenawan dreigde een neven-S. I. op te zullen richten ²⁾.

Oneenigheid ontstond ook tengevolge van de zaak „Indië

¹⁾ Het getal 800.000 wordt intusschen ook genoemd in 't Koloniaal Verslag over 1917.

²⁾ Persoverzicht Koloniaal Tijdschrift 17, bladz. 206, uit een artikel in 't Chin. blad Perniagaan.

Weerbaar". De anti-beweging inzake „Indië Weerbaar", waarop we straks terugkomen, moet echter vooral in den invloed van den zeer revolutionair aangelegden heer Sneevliet te Semarang worden gezocht. De gevolgen waren, dat verschillende afdeelingen zich van de C. S. I. afscheidden. Dat ook niet overal het enthousiasme voor de vereeniging even hoog bleef mag afgeleid worden uit een klacht in de „Sinardjawa" ¹⁾ over de „ontzettende" moeilijkheid te Semarang „en vermoedelijk ook elders" om de jaarlijksche contributie à f 0.25 te innen.

Ook vindt de vereeniging niet overal even grooten bijval. 't Zijn merkwaardiger wijze juist Sumatraansche bladen, die de S. I. gedurig in de wielen rijden. Ik zeg merkwaardigerwijze, omdat de bevolking op Sumatra over 't algemeen als even ernstig Islamitisch te boek staat als die op Java.

Voorals de „Oetoesan Malajoe" en de „Tjahaja Sari Tjermin", beide Menangkabausche bladen, zijn met de S. I. niets ingenomen, maar beschuldigen de leiders gedurig van oneerlijke praktijken jegens de leden, van huichelarij ten opzichte der regeering en van 't verwekken van opstanden en beroering ²⁾.

Het „Nationaal Congres", (De congressen worden te beginnen met dat te Bandoeng „Nationale Congressen" genoemd), te Bandoeng was, als we boven reeds opmerkten, eene vertegenwoordiging van 400.000 leden. Inderdaad is een vergadering, vertegenwoordigende 400.000 leden, op een bevolking van 40 miljoen, nog alleen in zeer optimistischen zin een „nationaal" congres te noemen, althans als „nationaal" hier wil aanduiden het geheele volk, gesteld eens, dat men zou kunnen spreken van de ingezetenen van Nederl. Indië als van één volk.

Als dan ook de w.n. voorzitter van de afdeeling Batavia op een plaatselijk congres, dat 11 Juni '17 daar werd geopend, spreekt van de S. I. als van „air bertoempa dari Goenoeng",

¹⁾ Persoverzicht Koloniaal Tijdschrift 1917, bladz. 808.

²⁾ Persoverzicht Ind. Gids Juli '17, bladz. 937 v. v.

„water dat van de bergen neerstort", en dat „hoe langer zoo breeder wordende in de lage landen als een breedten stroom wordt", dan is daarin zooveel overdrijving als waarheid. En als nu de menschen in Nederland meenen, dat heel Indië als vervuld is van het nieuwe streven, openbaar geworden in de S. I., dan vergeten zij, dat er millioenen zijn, ook op Java, ook in de hoofdsteden, waar de S. I. haar meeste succes had, aan wie dat streven zonder hen ook maar eenigszins te roeren, voorbij gaat. Er is een niet ongevaarlijk optimisme in velen der leiders van de beweging, wanneer zij zich verbeelden, dat zij in staat zouden zijn, niet alleen om de enkele honderdduizenden met de beweging meeloopende inboorlingen te kunnen regeeren, maar ook de vele millioenen, die daar nog voortleven in geheel of half primitief volksbestaan. En het is nog gevaarlijker, wanneer een zekere politieke partij in Nederland aan die verbeelding kracht bij zetten wil door hare onverantwoordelijke reclame, die heet het ook hier voor de verdrukten op te nemen.

Toch mag aan den anderen kant ook niet vergeten worden, dat de S. I.-beweging draagster is van de nationalistische gedachte en dat het daarbij niet aankomt op groote getallen; dat ook bij tijdelijken achteruitgang in ledental, de innerlijke kracht kan groeien en dat voor 't optimisme van sommige conservatieven, die hun doet hopen, dat de beweging wel weer zal doodbloeden, gelukkig geen de minste grond aanwezig is. Aan *beteekenis* heeft de S. I. niet verloren, maar gedurig meer gewonnen. Het is niet meer de vraag, of de nationalistische beweging zal sterven, de alles overheerschende vraag is, hoe zal zij ten goede voor Ned. Indië worden geleid.

Over het belang van die vraag ga ik nu een en ander zeggen in verband met de beteekenis van de S. I.

IV.

De S. I., gevolg van nationale opleving, werd opgericht als handelslichaam, had althans het vooropgezette doel om voor

de economische welvaart van het Javaansche volk in de eerste plaats werkzaam te zijn. Dat het met die bedoeling ernst was, bleek weldra uit het openen van verschillende winkels. Te Soerabaja werden er meerdere opgericht, meestal met een bedrijfskapitaal van pl.m. 5000 gulden; ook te Bangil, te Sidoardjo, te Weltevreden en te Bandoeng werden dergelijke coöperatieve winkels geopend, die zich aanvankelijk verheugden in een grooten bloei, maar waarvan er ook velen bij gebrek aan finantieele betrouwbaarheid van de beheerders, alras weer duikelden. Volgens het koloniaal verslag van 1915 waren de resultaten der coöperatieve pogingen van de S. I. „zeer teleurstellend" en ook nu hoort men van het werk der S. I. in economischen zin zeer weinig. Ook in het boven reeds aangehaalde schrijven uit de Locomotief, klaarblijkelijk van een volbloed voorstander van de S. I. moet worden toegegeven, „dat de vele S. I.-waroengs te gronde zijn gegaan". Ter verklaring echter van dit verschijnsel wordt aangevoerd, dat de inlander, zoo lang hij niet beter economisch ontwikkeld is, voor economische opheffing niet geschikt is. Nu is het zeer waar, dat de grenzen van mijn en dijn in de inlandsche wereld nog niet zuiver gekend worden. Zeer zeker moet de economische toestand in 't algemeen eerst verbeteren, voordat het economisch verantwoordelijkheidsgevoel kan ontwikkelen. Dat 't met dat verantwoordelijkheidsgevoel ook bij de leiders niet al te best stond, blijkt ook uit het bovenmedegedeelde van Raden Goenawan, den vroegeren voorzitter der Bataviasche afdeling. Maar ligt hierin niet nog veel meer een vingerwijzing aan ethische „opheffers", dat eerst de moreele toestand moet gesterkt worden voor men den economischen zal kunnen verbeteren. Uit de geheele beweging blijkt, dat dit zoo vaak ook door de leiders wordt vergeten.

Dat trouwens niet alleen de coöperatie op 't programma van de vereeniging stond, maar daarnaast, vrij zeker daarboven, ook wel degelijk gedacht werd aan politieken invloed, daarvan waren al spoedig de duidelijkste blijken aanwezig. Immers begon de vereeniging met zich reeds aan te dienen als de „demo-

cratische" in tegenstelling van „Boedi Oetomo" die als de „conservatieve" de „loyale", werd bestempeld. Merkwaardig is in dit verband ook het oordeel van Dr. Radiman, cratonarts te Solo, een man van grooten invloed in Boedi Oetomo. Dat oordeel luidde in 1913, het voornaamste jaar van de S. I., in alle deelen ongunstig.

In een lezing gehouden te Deventer door den heer Soeardi Soerya Ningrat, drukte deze de verhouding van B. O. tot de S. I. aldus uit: „Door grooten toevloed van ambtelijke leden kwamen in B. O. de vooruitstrevende elementen zoodanig in het gedrang, dat weldra het liberalisme het domineerende karakter der vereeniging werd; de conservatieven stichtten afzonderlijke corporaties z.a. de regentenbond, de revolutionairen losten zich op in de S. I. — Intusschen versta men wel, dat Soeardi Soerya Ningrat, zelf revolutionair, gaarne de revolutionaire richting aan de S. I. toeschrijft, die hij in haar meent te zien. Wat de bedoeling van de S. I. is geweest of van lieverlede is geworden, moge blijken uit een artikel van Raden Rahmat, voorzitter van de afdeeling Soerabaja, uit welke lezing enkele gedeelten overgenomen werden in de Indische Gids van Mei 1914 en waarin o.m. het volgende voorkomt: „Wat baat den inlander schrijf- en denkkunst, wanneer hij elk oogenblik blootstaat aan de willekeur van politieambtenaren; wat baten ons prachtige irrigatie werken, als we elk oogenblik onze sawah's kunnen verliezen? Onderwijs, irrigatie, emigratie, alles is goed, best, maar *zonder recht* kan het geen baat hebben". En verder, waar hij het heeft over de reden van toetreding der Javanen tot de vereeniging: „Recht zoeken de menschen, en niet anders! Zij hebben het tevergeefs gezocht bij hun wettige hoofden. Daarom hebben zij zich „en masse" aangesloten bij de S. I.; immers de vereeniging, welke hun heel veel moois en gouden bergen belooft. Het zijn nu geen priaji's, geen ambtenaren, die tot hen wijze woorden zeggen; daarom gelooven zij het. Niet waar, het zijn ambtenaren, die in de gevallen in mijn dagboek opgesomd, hen in den boei sloten, zonder vorm van

proces; het is een ambtenaar geweest, die Pa Markabi heeft gesommeerd zijn waroeng te sluiten, zonder dat den man gezegd werd, waarom. Kan men nu verklaren waarom de S. I.-leden in alle zaken den ambtenaar passeeren en zich rechtstreeks wenden tot hun president en waarom zij ook geen ambtenaar tot hun president willen hebben? Omdat zij bij hem nooit recht hebben gevonden".

Nu zal wel niemand ontkennen, dat in deze klacht een toon wordt vernomen, die uiting is, van wat sedert eeuwen sluimerde in het Javaansche volk en eeuwen werd onderdrukt. Het recht toch van de bevolking is verkracht. Verkracht door eigen vorsten zeer zeker, maar verkracht ook door de Nederlandsche overheerschers. En ten tijde van de compagnie, en ten tijde van het cultuurstelsel en — nog zeer dikwijls, ook al leven we in den tijd der „ethische politiek". — Eindelijk, eindelijk is dat gevoel van rechteloosheid niet meer versmoord kunnen worden, maar van lieverlede tot uiting gekomen, en dat vooral in de S. I. „Vragen om recht" is dan ook de voorheerschende richting der vereeniging geworden.

Dat in deze richting de kracht van de S. I. wordt gevonden is door allen erkend, die over de beweging hun oordeel uitspraken. O.a. ook door Mr. Fromberg in een artikel in de Gids van October en November 1914.

In dat opzicht kent de S. I. zich zelfs successen toe op haar streven, die wel niet door iedereen grifweg als de hare zullen geboekt worden. Zoo o.a. de instelling van den Kolonialen Volksraad. In de „Oetoesan Hindia" van 1 Augustus 1916 toch, worden de S. I.'ers opgewekt, Gode dank te zeggen, voor het behaalde succes.

Nu is een dergelijk optimisme over eigen succes niet zoo heel gevaarlijk. Gevaarlijker is 't, wanneer in het zoeken om recht den weg der bedreiging naar den trant van revolutionair drijven wordt opgegaan. In dat opzicht nu wordt de S. I. *gevreesd* aan den eenen kant en wordt er met haar *gecoquetteerd* aan den anderen kant.

Is er reden voor die vrees?

Naar het soms schijnt wel. Meermalen kwam de groote ontevredenheid, die er heerschte op sommige particuliere landen in 't Soerabajasche en in de afdeeling Meester-Cornelis tot uitbarsting. Dit nu geschiedde onder instigatie van de leiders der S. I. Nu bestond er ten allen tijde genoegzame reden tot ontevredenheid op de genoemde landen, die een instituut vormen, dat thuis hoort in de middeleeuwen en niet in onzen modernen tijd, zooveel eeuwen na het leenstelsel. Wanneer echter de S. I. zich opwerpt als wreekster der verdrukten en zelf 't recht, dat zij wil zoeken, *neemt*, gaat zij daarmee zekerlijk den verkeerden kant op en werkt zij juist haar eigen streven tegen. *Ook* en *vooral*, omdat de meer bezadigde elementen in haar midden zich zullen afwenden van haar, terwijl zij haar vijanden een wapen in de hand tegen haar geeft.

Meermalen laadde verder de S. I. den schijn van revolutionair te zijn op zich, door de uitingen van haar pers.

Vooral in de „Sinar Djawa”, orgaan van de Semarangsche afdeeling, maar vaak niet minder in het hoofdongaan der S. I., komen meermalen artikelen voor, die in scherpte van toon voor de meest revolutionaire bladen niet onderdoen. Waarbij dan tevens valt op te merken, dat deze scherpte van toon meestal dient om 't gebrek aan degelijke argumenten te vergoeden ¹⁾.

Ook de opstand in Djambi (1916) is aan de S. I. geweten; althans voor een goed deel aan haar invloed toegeschreven. In het persoverzicht van de Indische Gids van Juli 1917 komt een stuk voor uit het Bataviaasch Nwsbld., waarvan de aanhef luidt: „Wij hebben bij verschillende gelegenheden gezien, hoe „de meeste inlandsche bladen zich in allerlei bochten wrongen, „om toch maar voor hun lezers den schijn te redden, dat de „S. I.” onschuldig is aan den opstand in Djambi. De argumenten „dier pers zijn geëvenredigd aan de brutaliteit waarmee evidente „zaken worden verdoezeld; op het voetspoor van „Insulinde” „en de Ind. Sociaal-Democratische broeders wordt gesproken

1) Zie Ind. Gids Januari 1918 bladz. 66.

„van de „blanke pers" van „kapitalistische bedoelingen" (daar „weten de S. I.-mers van mee te praten!) en dergelijk moois."

Tegen die beschuldiging van het Bataviasche blad verweerde zich de „Poetra Hindia", een Sumatraasch orgaan der S. I. Maar een andere Maleische krant, de „Oetoesan Malajoe", ook een Sumatraasch blad, hield de schuld van de S. I. voor duidelijk aangewezen. Nu was juist de genoemde „Poetri Hindia" het blad, dat den raad gaf „aan allen door geheel N. I., die het wel meenen met de goede zaak", d. i. de S. I., de Turksche vlag uit te hangen. Van menschen, die dergelijken raad geven kan men ook verwachten, dat ze het vuurtje van den opstand wel willen aanblazen.

In dit verband kan het ook bejammerd worden, dat op een vergadering der S. I. te Malang, waar 8000 personen bijeen waren, de voorzitter der C. S. I. een motie afwees, waarin afkeuring werd uitgesproken over den opstand in Djambi. Wel werd gezegd „dat de verklaring voldoende moest zijn, dat de S. I. „niet op verstoring der orde aanstuurt, maar dat men over de „toestanden in Djambi te weinig kon oordeelen, om over den „opstand maar zoo klakkeloos een oordeel van afkeuring te „kunnen uitspreken" ¹⁾).

Niet minder is de S. I. op den voorgrond getreden in de beweging „Indië Weerbaar" en is zij in dezen meermalen als revolutionair gesignaleerd. Vooral is dit geschied van revolutionaire zijde. In het orgaan van de Indische Vereeniging „Boemi Poetra" en in het dagblad „Het Volk" is door den meerge-noemden heer Soeari Soerya Ningrat gezegd, dat eigenlijk de geheele S. I. tegen „Indië Weerbaar" was ²⁾. De heer Soeari gebruikt daar vooral als argument een motie, aangenomen op een anti-Indië-weerbaar-vergadering, uitgeschreven door de S. I. te Semarang, de vereeniging „Insulinde" en de Indische Sociaal Democratische vereeniging (I. S. D. V.).

1) Koloniaal Tijdschrift '17 bladz. 103, 105, 108, 244; Ind. Gids '17 blz. 937.

2) Ind. Gids '17 bladz. 495.

Deze motie luidde: „Over de weerbaarmaking van Ned.-Indië „mag alleen worden beslist door een Indisch wetgevend lichaam”. Waarmede dus werd aangenomen, dat eerst Indië onafhankelijk moet zijn voor er van weerbaarmaking van Indië mag gesproken worden.

Daarentegen meenden anderen, dat de S. I., indien zij werkelijk voor de verdediging van Indië iets gevoelde, hare medewerking niet afhankelijk had mogen stellen van bepaalde voorwaarden. Die voorwaarden werden uitgedrukt in een motie, aangenomen op een vergadering van de C. S. I., gehouden op 31 Augustus 1916 te Blitar. Verkort luidde deze:

1. Hoe loyaal de inlandsche bevolking ook tegenover de regeering staat, zij is ontevreden, misnoegd, omdat zij voelt, niet door de wet beschermd te worden.

2. De inlandsche bevolking dringt aan op weerbaarmaking van Indië tegen den buitenlandschen vijand op voorwaarde echter, dat de invoering van militairen plicht voor inlanders gepaard ga met het schenken van meerdere rechten aan de bevolking, opdat zij den militieplicht zal beschouwen als een nationale zaak, of althans dien plicht zonder uitgesproken of onuitgesproken bezwaren, zal aanvaarden.

3. Dat alware er geen actie voor de weerbaarmaking van Indië, de S. I. beweging nochtans immer alle middelen, in overstemming met hare belangen, zou aanwenden, ter verkrijging van zelfbestuur in de naaste toekomst, met een parlement, dat in wezen het Indische volk vertegenwoordigt.

Vooraf aan de motie gaat de bedekte bedreiging, dat de regeering zoo spoedig mogelijk de bestaande redenen voor misnoegdheid der inlandsche bevolking door alle middelen zal wegnemen „opdat eventueel, mocht het gouvernement onverhoopt een buitenlandschen vijand moeten weerstaan, diezelfde wreveligheid en misnoegdheid niet zullen leiden tot verzet der bevolking, tot onwil om het gouvernement haar vertrouwen te schenken of de taak der regeering te zullen verzwaren”.

1) Ind. Gids '17 bladz. 1075.

Ten slotte is nog twijfel geopperd aangaande de loyale houding van de S. I. door haar wegblijven uit de oprichtingsvergadering van een „Nationaal Comité”, 31 Maart 1817 te Solo. Daar waren vereenigd afgevaardigden van een aantal inl. corporaties, maar die van de S. I. waren verhinderd tegenwoordig te zijn. De bedoeling van 't Comité zou zijn de parallel loopende belangen der saamgekome ne lichamen gezamenlijk te behartigen maar met de verklaring, een loyale houding tegenover de regeering te zullen aannemen. Het Nationaal Comité is inderdaad gesticht en de S. I. er in vertegenwoordigd ¹⁾.

De S. I. kan dus deze beschuldiging naast zich neerleggen.

Kan zij het de daareven genoemde beschuldigen ook niet doen?

In de eerste plaats die, welke geldt haar eigenmachtig optreden en zich zelf recht verschaffen.

Beneden zal gehandeld worden over de congressen der S. I. Men zal dan zien, dat juist deze congressen de beste middelen zijn om aan dergelijk eigenmachtig optreden een einde te maken, dat dan ook nagenoeg niet meer voorkwam. Jammer genoeg, dat op 7 Nov. l. l. de telegraaf ons bericht bracht van opnieuw gewelddadig optreden te Koedoes tegenover de Chineez en. Maar de pers dan en zijn toon? Boven is reeds gezegd, dat die toon zeer scherp kon wezen. Maar — heeft niet de Maleische pers in dat opzicht uitstekende lessen genoten? En dan wel inzonderheid van haar Hollandsch-Indische zuster. Inzonderheid moet genoemd worden als leerares het Nieuws v/d Dag van Ned. Indië. Wie een verzameling had aangelegd van allerlei invectiven door vroegere en latere redacties van dit blad gebezigd, zou zich m. i. verwonderen over de beschuldiging van den Heer Van Haastert, den tegenwoordigen redacteur, aan 't adres der Maleische pers. Hoe is indertijd opgetreden door Wijbrands tegen de Indische Banier? Hoe tegen menig Indisch ambtenaar? Op welke wijze heeft Mr. Van Haastert zelf geageerd tegen de Indische nationalistische beweging en tegen de inlandsche pers? ²⁾ Zeker, in

1) Ind. Gids '17 bladz. 819.

2) Idem, '18 bladz. 1031.

'tland van peper spreekt en schrijft men dikwijls gepeperd, maar dat doet stellig de Maleische pers niet alleen. Men kan heusch den inhoud en den toon van vele artikelen niet voor „vol” aanzien! Wat natuurlijk niet wil zeggen, dat de vrienden van de S. I. niet gaarne een meer bezadigden toon zagen in de inlandsche pers, en deze minder gelegenheid gaf aan Jan Rap en zijn maat zich uit te spreken.

En Djambi?

Ook in de zaak van Djambi mag om een element oordeel worden geboden. Wel spreekt 't Bataviaasch Nieuwsblad van „brutaliteit waarmede evidente zaken worden verdoezeld”, een brutaliteit waaraan de inlandsche pers inzonderheid zich zou schuldig maken, maar dan vergete men niet, dat ook 't Bataviaasch Nieuwsblad putte uit diezelfde inlandsche bron.

Dat de S. I. niet maar direct alle schuld aan den opstand wilde wijten aan de bevolking zal wel niemand vreemd vinden, die kennis heeft genomen van de commentaren, die over Djambi zijn verschenen en die toch op zijn zachtst genomen het Bestuur niet vrij pleiten.

Mogen we hier overnemen het slot van een artikel van den oud-resident G. L. Gonggrijp Sr. ? Dat slot luidt : „De schuldigen „zijn niet de bestuursambtenaren en niet de in opstand geraakte „bevolking, de schuldige is het regeeringssysteem van „giving „too little and asking too much” en wij moeten ons tevreden „stellen met het aanzien der verfoeilijke comedie van den „schuldige, die zich zelf tot rechter stelt” ¹⁾. Zoo gezien, blijft er van de schuld van de S. I. in den Djambi opstand niet veel over.

Maar hoe zit 't dan met de zaak „Indië Weerbaar?”

In 't Bataviaasch Nwsbld. kwam een artikel voor, waarin wordt gezegd, dat van de 14 leden, die het Hoofdbestuur der S. I. telt, er zich één tegen de geheele actie stelde; drie verklaarden er zich voor zonder meer, en tien verklaarden er zich voor,

1) Koloniaal Tijdschrift 1918, bladz. t. v. v.

mits de invoering van militie gepaard zou gaan met het schenken van politieke zelfstandigheid ¹⁾).

Die ééne was Abdoel Moeis, de bekende afgevaardigde van de S. I. in „Indië Weerbaar”, terwijl Tjokroaminoto, de president, zich voor voorwaardelijke deelneming verklaarde. Intusschen verklaarde Abdoel Moeis op een vergadering van de federatie der S. D. A. P., dat van de 120 afdeelingen op Java slechts 3 tegen de beweging waren, waarvan die te Semarang onder den invloed van den revolutionairen socialist Sneevliet ²⁾).

Tegen het stellen toch van voorwaarden door de S. I. kan m. i. op zichzelf geen bezwaar gemaakt worden. Of zou ten slotte de bevolking van Indië klakkeloos zich moeten geven voor de verdediging van belangen, die de hare niet zijn?

Niemand zal beweren, dat „Boedi Oetomo” revolutionair is en toch stelde ook deze vereeniging als voorwaarde voor hare medewerking de noodzakelijkheid van het in 't leven roepen van een volksvertegenwoordiging.

In een druk bezochte vergadering van de Bataviasche S. I. verklaarde de heer Tjokroaminoto de reden waarom de C. S. I. met „Indië Weerbaar” is meegegaan, als volgt:

1°. Omdat:

wij leden van de S. I. ons voelen oprechte Mohamedanen, vrije lieden en geen slaven;

2°. de Javanen geen overwonnenen zijn van de Hollandsche regeering, maar Nederland over Indië regeert, omdat de inlandsche vorsten haar het bestuur overdroegen, zoodat het Hollandsche gouvernement de inlandsche vorsten heeft vervangen;

3°. de Javanen, kinderen des lands, recht blijven hebben op Java, terwijl nationaliteit en geloof liefde voorschrijven voor den geboortegrond en dien te bewaken en te verdedigen tegen een aanvallenden vijand;

4°. het streven van de S. I. is, dat de inlanders medezeggenschap

1) Ind. Gids '17 bladz. 922.

2) Koloniaal Tijdschrift '17 bladz. 806.

krijgen in het Bestuur van Indië; wanneer dat zal zijn hangt van ons zelf af;

5°. waar wij op vrijheid aansturen, wij ook moeten zorgen voor weerbaarheid;

6°. de inlanders afstammen van een vrij volk, zoodat al wat hen slechts wedervvaart moet verwijderd worden door streng naar den godsdienst en in oprechtheid te handelen ¹⁾).

Doch niet alleen wordt de S. I. als revolutionair *gevreesd*, er wordt ook van revolutionaire zijde geducht met haar gecoquetteerd en helaas met maar al te veel succes. Het eigenaardig streven van de S. I. biedt daartoe juist zoo groote gelegenheid. Immers, zij treedt op als voorvechtster voor de rechten van het volk. Welnu, het is genoeg bekend uit onzen parlementairen strijd, dat de S. D. A. P. voor zich het monopolie opeischt, om dat ten onzent te doen. Wie voor de rechten van 't volk strijden, *zijn* niet alleen de S. D. A. P.-ers, maar *mogen* ook alleen de S. D. A. P.-ers zijn.

Het zijn dan ook de S. D. A. P.-ers, die zoo gaarne de revolutionaire sentimenten, die ontegenzeggelijk in de S. I. aanwezig

1) Koloniaal Tijdschrift '17 bladz. 1629.

Het valt zeer te bejammeren, dat men op 't laatst gehouden congres op deze woorden terug kwam en de bladen dato 31 October het volgende telegram bevatten:

„Het Nationaal Congres van de Sarikat Islam is geëindigd.

Mat Semaoen, de voorzitter van de Semarangsche afdeeling is lid van de centrale commissie geworden, waardoor de socialistische invloed in sterke mate is toegenomen.

De pogingen van Semaoen om de centrale commissie er toe te brengen Abdoel Moeis' te ontslaan, hebben gefaald. Abdoel Moeis' positie, die op Java aan populariteit had verloren, is veel krachtiger geworden in Sumatra.

Het congres heeft een motie aangenomen, waarbij het sterk opkomt *tegen een inlandsche militie*, die alleen zou dienen tot verdediging van kapitalistische eigendommen, terwijl de bevolking nog gebukt gaat onder verdrukking en onrechtvaardigheid.

Verschillende leden zouden zich niet tegen een militie verzetten die door het volk in een waarlijk parlement toegestaan zou zijn".

zijn, naar voren brengen en gaarne de geheele vereeniging als zoodanig voorstellen.

Dat er van revolutionaire zijde op de S. I. grooten invloed wordt uitgeoefend is buiten twijfel. De groote Semarangse afdeeling stond zeer langen tijd niet alleen onder den invloed der I. S. D. V., die in Semarang haar vaderstad mag zien, maar had die afdeeling totaal in haar macht.

De reeds meergenoemde heer Sneevliet, toen nog secretaris van de Semarangse Handelsvereeniging, een der oprichters van de I. S. D. V., leidde den voorzitter van de Semarangse S. I. geheel in zijn geest. In de „Sinar Djawa” kwam dan ook meermalen een verheerlijking voor van deze partij ¹⁾. In No. 209 van dit blad wordt de S. D. genoemd *het* middel om den inlander te verlossen uit de onderdrukking, „die hij zoo pijnlijk voelt”

„Ook de nationalistisch voelende Javaan moet zich aansluiten „bij de I. S. D. V. omdat de sociaal-democratie in Nederland „weet, welk een slag aan het kapitalisme daár zou worden toe- „gebracht door het verloren gaan van Indië en zij dus tot be- „vordering van haar eigen zegepraal medewerkt tot de terug- „gave van Indië aan den inlander en tot medezeggenschap van „den inlander, omdat daarvan verwacht mag worden eerst ver- „zwakking van de lust om in Indië fortuin te zoeken en daarna „verzwakking van het kapitaal” ²⁾.

Sedert is de heer Sneevliet anarchist geworden en blijkens een verklaring van vooraanstaande menschen in de I. S. D. V. in het „Vrije Woord” is hij losgelaten door de Indische Sociaal-democraten, die meenen, dat een dergelijk optreden verwarring sticht en die zich daarmee niet kunnen vereenigen ³⁾.

Zij meenen, „dat het de taak der Indische Sociaaldemocraten „is, om deze naïve en in aanleg sterk ontvlambare bevolking „in haar strijd voor doeleinden (n.l. nationale zelfstandigheid

1) Koloniaal Tijdschrift '19 bladz. 103.

2) t. a. p.

3) Sneevliet is eindelijk door de Ind. regeering uitgezet.

„en vrijheid) te leeren, zich te beheerschen door middel van „organisatie en dicipline." Iets anders m.i. dan „het Volk" leerde, dat het n.l. de roeping der S. D.-ers is „het revolutionair sentiment in de inlandsche maatschappij wakker te maken." Dat revolutionair sentiment, eenmaal wakker, kon ook voor S. D.-ers wel eens gevaarlijk worden.

Intusschen, luistert de vogel naar des vogelaars zoet gefluit? Tegenwoordig meer dan vroeger. Blijkens een kort bericht in 't weekblad „Indië" van 26 September 1917 zou de bekende voorzitter der Semarangsche S. I. Samaoen, door een ander vervangen zijn waardoor de socialistische invloed op de vereeniging is verminderd ¹⁾ en 't is niet van belang ontbloomt, wat onder meer door Abdoel Moeis, den S. I. afgevaardigde van „Indië Weerbaar" is gezegd in een bijeenkomst van I. W. met de S. D. A. P. in den Haag ²⁾. „De S. I. zal zich tegen de S. D. keeren, wanneer die partij het streven van „Indië Weerbaar" tegenwerkt en weigert te erkennen." Verder hoopte Abdoel Moeis dat men er nota van zou nemen „dat de S. I. niet vijandig staat tegenover de S. D. A. P., maar dat de S. I. de S. D. A. P. aandurft, wanneer de laatste partij alleen partij-politiek wil voeren en blind is voor de speciale Indische belangen.

Sociaaldemocratisch wil de S. I. echter nog niet zijn. Dat zij blijve bij dit streven; ontrouw in dit opzicht zou haar beginsel vertroebelen en de sympathie doen verbeuren van zeer velen van hare vrienden.

Er is nog een andere vereeniging in Indië, die ook al druk geliebaugelt heeft met de S. I. Zij is nagenoeg even oud als deze; ik bedoel de vereeniging „Insulinde" alias „Indische Partij", die 25 Dec. 1912 werd opgericht te Bandoeng, terwijl geen maand later n.l. 20 Januari 1913, de eerste algemeene

1) Wel jammer, dat blijkens een N. I. P. A. telegram aan de Nederl. bladen moest bericht worden, dat ten slotte de hoofdbestuurders van de S. I. tegen den invloed van dezen demogoog niet bestand zijn geweest en hij op 't in October l.l. gehouden congres zijn zin heeft weten door te zetten. Zie bladz. 8.

2) Koloniaal Tijdschrift '17 bladz. 806.

vergadering der S. I. plaats had. Deze vereeniging was slechts enkele maanden ouder dan de „Indische Partij”.

Op de stichtingsvergadering waren 5000 leden vertegenwoordigd, terwijl de S. I. twee afgevaardigden zond. Wel bestond de I. P. voor een groot deel uit Europeanen, maar toch was de vooropgezette bedoeling een revolutionaire vereeniging te stichten, waarin indo's en inlanders gelijke rechten zouden hebben. Wie in verband met deze geschiedenis den naam noemt van E. F. E. Douwes Dekker, zal het karakter der I. P. voldoende kennen en zich herinneren, dat de G.-G. Idenburg de vereeniging ontbond. Maar al was de vereeniging ontbonden, toch waren de haar vormende elementen niet verdwenen. Een nieuwe vereeniging werd opgericht n.l. de vereeniging „Insulinde”, een zuiver politieke partij, met nagenoeg hetzelfde programma als de Ind. Partij had, maar met een gematigder optreden. Van lieverlede gingen de inlandsche leden der Indische partij over in „Insulinde”. Deze vereeniging heeft een bepaald uitgesproken revolutionair karakter.

Het is te begrijpen, dat juist „Insulinde” gaarne zou zien, dat de S. I. hare banen volgde en de pogingen daartoe, vriendschappelijk en minder vriendschappelijk, zijn niet uitgebleven. Het pleit evenwel voor de laatste vereeniging, dat zij zich niet van haar doel laat afhouden en ten slotte heeft dan ook „Insulinde” begrepen dat hare pogingen kunnen worden gestaakt.

Op het Congres te Batavia gehouden op 20 en 21 October 1817 sprak Abdoel Moeis over de volstrekte noodzakelijkheid voor het nationaliteitsgevoel om langzamerhand te komen tot het ideaal „Indië voor de Indiërs” en waarschuwde in dit verband tegen de wat hij noemde „verkapte tropenkollers”, die het internationalisme ingang willen doen vinden.

De meermalen genoemde Samaoen erkent in zijn indrukken van het Congres, dat de hoofdleiders hun doel willen bereiken langs „den langzamen diplomatieken weg”¹⁾.

Ten overvloedige wijs ik nog op het oordeel der *Sumatrapost*

1) Koloniaal Tijdschrift '18 bladz. 467.

over het October-Congres ¹⁾ te Batavia „... met vuur en talrijke „degelijke argumenten is (op het Congres) stelling genomen „tegen hen, die er in hun doldriftigheid niet op uit zijn om „het schoone menschenproces in zijn juiste banen te houden „en te leiden, maar het uit zijn voegen te lichten om eerder „het summum van eigen wenschen te bereiken: de revolutie” ²⁾.

Ik heb op dit punt vrij uitvoerig gewezen, omdat ik het zoo hoogst jammer zou vinden, dat de S. I. beweging, die m.i. de meest heilzame is, die op politiek sociaal terrein in Indië ooit heeft gewerkt, door vrees voor 't roode spook zou moeten worden miskend.

* * *

Maar is van de S. I. dan geen godsdienstig fanatieke beweging te vreezen? 't Is dan toch de Sarikat **Islam!** Zeer zeker is het de S. **Islam** en van den beginne aan is het door de leiders uitgesproken, dat „Islam” hier bedoeld werd als nationaal, maar daarmee was dan ook tevens uitgedrukt, dat de godsdienst van den Islam als de nationale werd aangenomen en gewenscht. Dat sprak ook voldoende uit den eisch van Islamiet zijn, wilde men tot de vereeniging kunnen toetreden. Maar een specifiek Islamitische vereeniging bedoelde men niet te wezen. De Islam was *bindmiddel*, geen *grondslag*. Is dat zoo gebleven? Wel werd, we herinneren er even aan, ook als doel van de vereeniging aangegeven, „de wegneming van verkeerde begrippen aangaande den Islam en de bevordering van godsdienstig en godvruchtig leven”. Ook stond volgens het oordeel van den adviseur voor inlandsche zaken het congres te Bandoeng (1916) nog al sterk in 't teeken van 't godsdienstige; verder werden enkele scholen opgericht „met den Koran” en werden op verschillende plaatsen godsdienstige Islamitische vereenigingen in 't leven geroepen en een kweekschool opge-

1) n.l. van 1917.

2) Ind. Gids '17 bladz. 469.

richt voor Mohamedaansche godsdienstleeraars, terwijl onder voorzitterschap van Tjokroaminoto het comité „Tentara Nabi Mohamad” (leger van den profeet M.) 10 Mei l.l. te Soerabaja een vergadering hield waar zelfs 't oprichten van een Hooge School voor den Islam ter sprake kwam. ¹⁾ Maar daarmee is de S. I. toch nog niet „fanatiek”-godsdienstig geworden! Een belangrijke strijd hield bovendien enkele maanden geleden de gemoederen op Java bezig. In de „Djawi Hisworo” kwam de volgende zin voor: „Sebab Goesti Kangdjeng nabi rasoel itoe minoem tjioe A. V. H. (een jenevermerk) dan minoem madat; kadang-kadang klelet djoega soeka” d. w. z. want zijne hoogheid de gezant, drinkt jenever en schuift opium; van tijd tot tijd lust hij zelfs wel klelet (d. i. pijpschrapsel?). De schrijver, Martadersono, beweerde later geen de minste beleediging te bedoelen van den profeet, maar te bedoelen menschen, die zich inzonderheid als volgelingen van den profeet uitgeven en desniettemin staande de in den aangehaalden zin gewraakte dingen doen. Dat neemt niet weg, dat een storm van verontwaardiging opstak onder de Islamiten naar aanleiding van dezen „smaad den profeet aangedaan”. Tjokroaminoto werd in een vergadering naar aanleiding van deze geschiedenis belegd, de tolk van de velen, die hunne verontwaardiging wilden luchten. Hij liet zich daarin door de verdediging van Martadersono niet weerhouden, want zeide hij, „diens uiting was niet meer dan de druppel, die den emmer deed overloopen”. De Islam was z. i. „te lang gesmaad en te lang achteruitgezet”. Volgens een artikel in het Bataviaasch Nwsbld. bestond er tusschen den redacteur van de Djawi Hisworo en Tjokroaminoto een persoonlijke anti-pathie en zou deze van de opschroefing van de zaak mede oorzaak zijn. ²⁾ Hoe het zij, het wil mij voorkomen, dat ook in deze zaak toch geen fanatisme tot uiting komt. Eigen godsdienst afbreken, eigen godsdienst bespottelijk voorstellen en op eigen godsdienst allerlei laffe

1) Koloniaal Tijdschrift '18 bladz.

2) Ind. Gids '18 bladz. 1006.

grappen maken is meer Christelijk dan Mohamedaansch en daarom wordt misschien trouw aan eigen godsdienst zoo gemakkelijk als fanatisme gescholden.

Lasteren en spotten van wat hun heilig is nu willen de Mohamedanen niet toelaten. Hebben ze daartoe niet het recht? Zeer zeker, hebben vooral vele zendingsvrienden geantwoord. Maar zij vinden in de S. I. en haar wijze van optreden toch het bewijs, dat de beweging een politiek-religieuse is, die tot fanatisme kan leiden en juist daardoor zoo gevaarlijk kan worden voor de rust in Nederl.-Indië. Bovendien hebben ook op de congressen de godsdienstige zaken grooten bijval gevonden en volgens den correspondent van de Locomotief zouden de leiders hun loyaal standpunt alleen hebben kunnen behouden door aan de godsdienstige stroomingen toe te geven.¹⁾

Toch komt het mij voor, dat men niet kan spreken over de S. I. als over een politiek-religieuse beweging. Immers heel de beweging is niet op 't godsdienstige gericht, noch heeft als grondslag den godsdienst, die haar doen en laten moet beheerschen. Hier moet, gelijk wij boven reeds zeiden, onderscheid gemaakt worden tusschen *grondslag* en *bindmiddel*. De leiders *gebruiken* den Islam om tot hun doel te komen. Maar zij *bouwen* er hunne beweging niet op.

Stellig zijn er streng godsdienstige elementen in de S. I., die gaarne de macht van den Islam nog sterker zouden willen maken dan zij is, en naar 't mij voorkomt, moet de voorzitter of een groot huichelaar zijn of een ernstig Mohamedaan, maar zouden zij hun wil in dezen doorzetten, dan zou het m. i. moeten komen tot scheuring. Zeer velen van de intellectueelen onder de bevolking, zij mogen nog Islamiten heeten, zijn in der waarheid godsdienstloozen. En wanneer ze dit niet zijn, veeleer Boedhisten dan Islamiten. Dat bleek zeer duidelijk uit de getuigenissen van de Javanen op het 1e koloniaal onderwijs-congres in den Haag (1916).

Ik voor mij geloof niet, dat deze menschen de leiders zouden

1) Ind. Gids '18 bladz. 471.

willen zijn van een godsdienstig fanatisme. Trouwens, niets zou meer in staat zijn de S. I. van den weg van loyaal handelen tegenover de regeering te brengen naar den weg van revolutie.

Welke nu is de verhouding van de S. I. tegenover de zending? We hadden reeds gelegenheid om op te merken, dat de S. I. niet beschouwd mag worden als een reactie op den arbeid der zending. Herhaaldelijk is dit door de menschen van de beweging uitgesproken en 't heeft nu, nadat de vereeniging 5 jaar bestaat, geen zin meer deze legende te weerspreken. Integendeel is door de inlandsche pers herhaaldelijk het goede gezegd van de zending, al was het ook, dat dit geschiedde om aan te dringen tot navolging. Het moge waar zijn, dat eens een enkele maal de zending door inzenders in de bladen werd gelasterd, over 't algemeen was de toon welwillend.

Ik neem ten bewijze daarvan over uit Zend.-blaadje van de Ned. Zend. Ver. van 1 Nov. l.l. wat Dr. Tjipto Mangoenkoesomo ¹⁾ schreef in zijn blad „De Indiër”:

„...Men kan de Zending verschillend beoordeelen. Principieel kan men zich keeren tegen de zieltjeswinnerij, die aan de Zending ten grondslag ligt. Wat ik daarvan te Blora gezien heb echter, boezemt mij respect in en bewonderen moet ik den Christelijken godsdienst, die in staat is, hare volgers zich de grootste opofferingen te doen getroosten. Ik heb het voorrecht gehad, kennis te hebben gemaakt met den zendelingleeraar en met de liefdezusters, die aan het zendingshospitaal werken. En waarlijk, zonder overdrijving durf ik te zeggen, dat Indië een heel ander aanzien zou hebben gehad, indien de oude Compagnie en de Nederlandsche Staat als hare opvolger hun dienaren hadden gekozen uit menschen van deze qualiteit. Geld- en winstbejag is bij hen uitgesloten; zusters, die tevreden zijn met f 50,— in de maand, dat wil zeggen, als er geld is in kas; met niets, als de kas leeg is, wel een bewijs van een

1) Dr. Tjipto Mangoenkoesomo is, gelijk de lezer weet wel geen S. I.-mer doch een revolutionair, maar zijn getuigenis is hetzelfde als dat van de meeste nationalistten.

hoogere soort van fanatisme, die den atheïst respect en eerbied afdwingt.... In het hospitaal wordt er ook, behalve aan het fysiek welzijn — en dat is in een godsdienstige inrichting niet te verwonderen — gedacht aan het zieleheil der verpleegden. In een klein, aardig kappelletje wordt Gods woord verkondigd. Mij zeer sympathiek is de regeling, dat niemand er toe gedwongen wordt, de godsdienstoefeningen bij te wonen. Ook langs andere wegen en met andere middelen wordt de kerstening van den Inlander bevordert. Een nette school, waaraan verbonden zijn Europeesche onderwijzeressen, strooit het zaad van het Christendom in de jeugdige harten van de leergrage Javaantjes. Van die onderwijzerssen valt hetzelfde te zeggen als van de verpleegsters: zij beschouwen haar werk niet als broodwinning, wat invloed moet hebben op de kwaliteit van het gegeven onderwijs. Om kort te gaan, er is veel, wat te waardeeren is in de zendingsmensen, veel, wat ons verzoent met de ruime subsidie, die de Zending van het Goevernement geniet. Men kan zich op een neutraal standpunt stellen, twijfelen of zelfs ontkennen, dat het Christendom is de alleenzalgmakende religie, doch wat te Blora te zien is, is wel in staat, je te genezen van ongeloof aan de goede trouw van den zendeling. Het werk, dat daar verricht wordt, is in sociaal opzicht van zulk een groote waarde, dat men het Christendom op den koop toe neemt, als men een volslagen vijand is van de kerstening”.

Maar iets anders is, of de arbeid van de S. I. die van de zending in de hand zal werken. Ik voor mij geloof niet, dat de S. I. als zoodanig voorshands de zending gelegenheid zal bieden met meer vrucht te arbeiden dan voorheen. Al is haar arbeid niet de oorzaak van 't ontstaan der S. I., de beweging zelf schept allerlei verlangens en begeerten in de inlandsche wereld, die van 't Christendom afleiden. Afgezien nog van 't feit, dat, waar de S. I. in haar wenschen en verlangens staat tegenover de regeering, Islam en Christendom aan weerszijden der scheidingslijn liggen.

Voor de leiders van de beweging is de Islam de samenbin-

dende kracht; ook de kracht om de bevolking voor hun doel te winnen.

Het is dan ook meermalen uitgesproken, ook nog op de vergadering te Soerabaja, waar de z. g. lastering tegen den profeet werd behandeld, dat de Islam bij 't Christendom ten achter gesteld wordt door de regeering. Waar dit zoo is, daar spreekt het wel als van zelve, dat de beweging voorshands niet naar het Christendom heen voert.

Maar bovendien, de S. I. heeft verlangens opgewekt in de bevolking, die van lageren rang zijn, dan die, welke door 't Christendom in de eerste plaats gepredikt worden.

In den grond der zaak is de S. I.-beweging een zuiver materialistische, niettegenstaande 't geen over godsdienst en moraal in programma of pers wordt gezegd. De oogen zijn gericht op 't geen aardsch is. Meerdere rechten, meerdere vrijheden; betere bestaansvoorwaarden en al wat van beneden is, daarnaar wordt gejaagd. Daarmede wordt uit het oog verloren, wat als eisch van 't Christendom geldt: „Zoek eerst het koninkrijk Gods en zijne gerechtigheid en alle deze dingen zullen U toegeworpen worden.”

In overeenstemming daarmede is dan ook, dat de leiders der beweging geen oog hebben voor 't geen de Christelijke politiek voor Indië gedaan heeft, of doen wil.

Op het Congres 21 October 1917 te Batavia gehouden, had de voorzitter 't wel over wat door de „liberale” en de „sociaal-democratische” volksvertegenwoordigers wordt gedaan. — Zij spreken niet meer in den zin van de politiek der O. I. Compagnie. De rechtsche wel? Is Tjokroaminoto vergeten wat de Gouverneur-Generaal Idenburg deed voor de S. I.-beweging in 't bijzonder, en voor de bevolking van Nederl.-Indië in 't algemeen? Is hij den schoonen inhoud vergeten van den brief, dien hij den heer Idenburg bij diens vertrek uit Indië ter hand stelde?

Welneen, maar juist *dat*, wat aan de rechtsche politiek inhaerent is, de belijdenis, dat met de vervulling van stoffelijken nood niet alles gedaan is, integendeel 't meest noodige nog te doen overbleef, doet eclipseeren wat door mannen van

rechtsche beginselen, ook zonder aanzien van godsdienstige richting, werd gedaan in 't belang van Indië. 't Is alsof altijd de vrees voorzit, dat niet hoogere beginselen, maar eigenbelang de Christenen dreef; meer nog, alsof de vrees altijd bestaat: straks dwingt ge mij tot uwen godsdienst over te gaan. De verdachtmaking van de Nederl. linksche pers heeft in dat opzicht volkomen succes gehad, want zij is de hoofdschuldige van dit ongemotiveerde wantrouwen. Uit kracht van dat wantrouwen staat de Islamitische wereld zoo schuchter tegenover Christendom en Zending.

Dat alles is voor de laatste minder aangenaam, maar er is niets aan te doen.

Stelt dan de S. I.-beweging misschien geen nieuwe eischen aan de Zending, zoodat deze zich aan haar kan aanpassen? 't Komt mij voor, dat dit op moord van 't beginsel der Zending zou aansturen.

Als er dan ook gevraagd wordt, wat moet de Zending doen, zou ik willen antwoorden: niets! Niets, dan wat zij altijd heeft te doen: zich zelve herzien en vragen: hoe kan, zonder zich te verliezen in cultuurbeweging, of enkel philanthropie, de Zending het best haar boodschap bij de bevolking ingang doen vinden. Maar voorts behoeft zij niet bij elke verandering in 't leven der bevolking een anderen weg te zoeken dan dien zij bewandelt; de Zending verlage zich niet tot kameleon. Zij meene niet altijd in de eerste plaats, dat het aan *haar* ligt als de wereld, ook die der Mohammedanen, haar boodschap niet aanvaardt. „De natuurlijke mensch begrijpt niet de dingen die des Geestes Gods zijn; want zij zijn hem dwaasheid” (1 Cor. 2: 14). Er is nog genoeg te doen. De Zending is door de beweging niet belemmerd in haar arbeid, en in de meeste zendingsgemeenten op Java wordt van de S. I. beweging weinig gemerkt: de toename is niet minder en niet meer dan voorheen. En voorts ga zij gemoedigd de toekomst in. Het geroep om vervulling van stoffelijken nood alleen, kan ten slotte geen volk bevredigen. Er moet toch weer de vraag komen naar iets anders en hoogers. Welnu, de Zending sta klaar, om hen, die uitvallen uit de naar

stoffelijk heil jagende massa te wijzen op datgene, wat eeuwig blijft. En voorts heeft zij van de S. I. beweging geen direct voordeel te verwachten, eer het tegendeel, indirect plukt zij toch ook de vruchten van het nationalistische streven. Zij heeft, en zal gedurig meer krijgen, gelegenheid om met de bevolking in geestelijk contact te komen door haar lectuur. Daar komt door de nationalistische beweging toch ook drang naar kennis. Die drang moge uitgaan naar kennis van lagere orde, zij brengt toch ook lust tot onderzoek mede en die lust gebruike de Zending op tactische wijze.

De S. I. beweging behoort ontegenzeggelijk tot het evolutieproces dat de volkeren van Nederl. Indië moeten doormaken om te komen tot de plaats, die door God hun is toegedacht in de volkerenwereld. Als zoodanig moet zij symphatiek zijn ook aan hen, die gaarne zagen, dat andere en hoogere beginselen voorzaten bij de leiders dan nu vaak het geval is.

Beter en vruchtbaarder dan de geestelijke en sociale dood, waarin de volkeren van Indië ter neerlagen is elke beweging, ook al is die in haar grond en uiting materialistisch.

V.

Het spreekt wel als van zelve, dat de meeningen der buitenstaanders, inzonderheid der Nederlanders zoo in als buiten Nederl. Indië omtrent de S. I. niet eenstemmig zijn. Er zijn nog altijd de honderdduizenden, die zich van de evolutie van Nederl. Indië niets aantrekken. Daarnaast staan de velen, die zich de moeite niet eens getroosten, de beweging van naderbij te bezien, maar die toch hun veroordeelend vonnis klaar hebben. En voorts zijn er degenen, die door de S. I. met vrees vervuld worden voor de toekomst van Indië. Moet men misschien zeggen van *hun* Indië? Ik bedoel, dat hun vrees voortkomt uit de gedachte: Zóó voortgaande, moeten we ten slotte Indië verliezen. Die gedachte kunnen ze moeilijk verdragen. Ze willen Indië wel groot en voornaam hebben, maar als *ons* Indië. Ze willen 't wel vooruit helpen, maar dan moet de glorie van Holland in dien vooruitgang blinken.

En nu vreezen ze, dat dit schoone eigengerechte doel door de nationalistische beweging zal worden tegengewerkt.

Er zijn er ook, die hunne eigene belangen zien bedreigd. O.a. groot-industrieëlen, mannen, die hun kapitaal in Indië hebben geplaatst, die er al zooveel verdienden of nog zullen verdienen. Zij hebben natuurlijkerwijze niet veel op met een beweging, die zich richt ook tegen de uitbuiting van Indië terwille van het grootkapitaal. Zij *verwachten* van de beweging niets, maar *vreezen* haar ten zeerste. Zij hebben ook in de Indische pers hunne medestanders en wie kennis neemt van wat zoowel 't Bataviaasch Nwsbld. als 't Nieuws v/d Dag van N. I. tegen de S. I. schrijven, kan daarin moeilijk den objectiven kijk van de voorlichters van 't publiek ontdekken.

Zeker, er is allerlei, waaraan de fitgrage kritikaster zijn hart kan ophalen. Er gebeuren kleine mintactische dingen door al te ijverige propagandisten en het is zeer te bejammeren, dat menschen als Abdoel Moeis hun mond voorbijpraten gelijk schijnt geschied te zijn op 't particuliere land Tjileungsi ¹⁾ maar als 't Bataviaasch Nwsbld. dezen zelfden man te lijf gaat op grond van de aantekeningen van een assistent-wadana op een particulier land, moet men voor de zuiverheid van die bron toch ook naar de leer van dat blad zelf, de schouders ophalen ²⁾.

Als volgens dat zelfde blad de president van den Landraad te Solo een briefje krijgt van den voorzitter van de S. I. „atas nama S. I.", uit naam der S. I., dan vermoed ik, dat die president daarover zal hebben gelachen en toch kan ik begrijpen, dat hij aan 't briefje gevolg gaf, voorzoover er in gewezen werd op een rechtvaardige zaak. Zelfs de „Oetoesan Hindia" heeft den draak gestoken met het nog al eens vaak indienen van rekestten per telegraaf aan den Gouverneur-Generaal, maar dat deze rekestten aan den G. G., en niet aan de lagere ambtenaren worden ingediend, heeft zijn oorzaak. Hoeveel ver-

1) Koloniaal Weekblad 15 Aug. I.I.

2) Ind. Gids '18 bladz. 998.

zoekschriften hebben in Indië zóó lang werk gehad om van een assistent-residentiekantoor te komen tot den Buitenzorgschen „troon“, dat bij aankomst de urgentie van 't verzoek al lang was verdwenen? Men moet al zeer eenzijdig tegenover de nationalistische beweging staan om op grond van deze dingen te spreken van „kanker van 't nationalisme!“

Er zijn mannen, wier oordeel we liever hooren; niet omdat zij nu eenmaal daarin met het onze overeenkomen, maar omdat zij gecensureerd mogen worden, beter de inlandsche toestanden te kennen dan de meeste persmannen op hun redactie-bureau.

Ik noem hiertoe in de eerste plaats Dr. Hazeu, den bekwamen adviseur voor inlandsche zaken.

Deze stond, na het Bandoengsche congres in 1916, dat door hem werd bijgewoond, een interview toe aan een medewerker van de *Locomotief* ¹⁾. Hij zeide o. m. „dat hij 't gesprokene op het congres te Bandoeng in de eerste plaats beschouwde als een uiting van eenige duizende intellectueelen, maar ook van het geheele volk. Het congres is nuttig, omdat de grieven en wenschen van het volk openlijk besproken worden, zoodat de regeering daarmede haar voordeel kan doen. En er zijn inderdaad grieven geuit.

Zoo over de inrichting van het desabestuur, waarbij de loerah of bekel (het dorpshef) de macht heeft en te veel gezag uitoefent, waarbij niet uit het oog verloren mag worden, dat aan zulk een onontwikkeld mensch de regeling van politie-, heeren-diensten en belastingzaken zijn toebetrouwd.

Zoo over de toestanden op de particuliere landen en in 't bijzonder over die beoosten de Tjimanoeck. Een motie, om bij de Indische regeering, de Tweede Kamer en de Soerab. gemeenteraad op onteigening dier landen aan te dringen werd aangenomen.

Zoo over de verhuring van gronden aan de suikerfabrieken door den kleinen man.

Zoo over het hormatstelsel, dat men afgeschaft wenschte te

1) Ind. Gids '16 bladz. 1060.

zien. Over de samenstelling en de werking van den „Raad Agama", die niet anders zou zijn dan een werktuig in de handen van den Landraad. Het is goed, dat uit de inlandsche wereld dergelijke stemmen opgaan. De regeering weet, *kan* althans weten, wat de inlandsche wereld beroert, wat men wil, om tot ontwikkeling te komen."

Uit het gezegde van Dr. Hazeu blijkt, dat hij vooral waarde hecht aan de congressen en het op de congressen gesprokene. Hij staat daarin niet alleen, maar hij wordt daarin gesteund door een goed deel der Indische-Europ. pers in haar oordeel over 'tgeen ten congresse behandeld wordt. De S. I. als lichaam spreekt zich daar dan ook 't duidelijkst uit. Veel meer als in de pers, waar de eene inzender zoo dikwijls 't tegenovergestelde beweert van een andere medewerker, zonder dat kan worden uitgemaakt, wie van de twee nu naar den geest van de meerderheid spreekt.

Voorals het congres van 21 October 1917 ¹⁾ was in dat opzicht interessant. Het congres werd bijgewoond door 14 à 1500 inlanders, w. o. 76 vertegenwoordigers van afdeelingen. Hoeveel leden deze vertegenwoordigden wordt niet gemeld. Op dit congres werd gesproken over de wenschen inzake de toekomstige zelfstandigheid van Indië, de kiesbevoegdheid, de heerendiensten in de Buitengewesten en de particuliere landen. Duidelijk was op dit congres, dat de S. I. meer luisterde naar hare bezadigde leiders dan naar de schetterende Samaoen van de afdeeling Semarang. Hoe jammer nog eens, daarom, dat deze op 't laatste congres zijn invloed zag stijgen.

Belangrijk vooral ook, omdat uitgesproken werd, wat de S. I. wil, m. a. w. dat aangenomen werd een program van actie. Dat program luidde als volgt:

1. De C. S. I. stelt zich ten doel, om toenemenden invloed van de Ned-Indische volken en volksgroepen op het bestuur en de regeering te verkrijgen, ten einde te geraken tot zelfbestuur.
2. De C. S. I. misgunt het recht aan welk volk en welke

1) Ind. Gids '18 bladz. 215 v. v.

bevolkingsgroep ook, om over een ander volk en andere bevolkingsgroepen te heerschen.

3. De C. S. I. zal steeds den strijd voeren tegen elke overheersching van het zondig kapitalisme.

4. Voor de behoorlijke uitoefening van staatsburgerrechten acht de C. S. I. naast intellectueele ook moreele ontwikkeling van het individu noodzakelijk, waarvoor zij in den godsdienst het beste middel ziet.

5. Met eerbiediging van alle andere godsdiensten en met betrachtiging van verdraagzaamheid, zooals de Alquoran in de Soerah Quoelja openbaart, gelooft de C. S. I. in den Islam, als prediker van democratische ideeën naast hooghouding van het Gezag, den godsdienst bij uitnemendheid voor de zedelijke opvoeding van het volk.

6. De staat echter blijve buiten invloed van elke godsdienst-inmenging, doch behandelde alle godsdiensten op gelijken voet.

7. De C. S. I. zoekt samenwerking met alle vereenigingen en personen, die zich met haar beginsel vereenigen.

Dit program is in de pers met waardeering ontvangen, gelijk er met waardeering is gesproken over het geheele congres ¹⁾.

Wel worden er fouten aangewezen, maar de geleverde critiek is opbouwend, niet afbrekend ²⁾.

De S. I. is nu ook zelf in de gelegenheid gesteld aan de verwezenlijking van haar program mede te werken, nu haar voorzitter, de heer Tjakroaminoto tot lid van den volksraad is benoemd en die benoeming heeft aangenomen nadat de vereeniging daartoe haar fiat had gegeven. Wel waren er van de 13 leden der C. S. I. niet minder dan 6 die vonden, dat hij moest bedanken; wel spraken van de 54 afdeelingen zich 26 uit in ontkennenden zin, maar 22 der afdeelingen stemden blanco, en van de tegenstemmers stonden er velen onder den invloed van Sneevliet en consorten.

Toch blijkt in elk geval uit de stemming, dat de vereeniging

1) Koloniaal Tijdschrift '18 bladz. 214.

2) Ind. Gids '18 bladz. 344, 345, 469, 491.

zich door deze richting nog veel te zeer laat beïnvloeden en 't is te hopen, dat er ook van andere zijde op de beweging actie zal worden uitgeoefend om haar in 't rechte spoor te houden ¹⁾.

Die actie kan drieërlei zijn naar 't mij voorkomt. In de eerste plaats die, welke van de regeering uitgaat, ten aanzien van de wenschen van de Indische volkeren, zooals die worden geformuleerd door de S. I.

Deze heeft inderdaad een moeilijke positie.

Zij wil optreden voor de rechten en vrijheden van het volk. Zij staat daarbij tegenover een bureaucratisch ingericht bestuur, dat eenig en alleen de macht had en nog heeft, ook bij schijn van decentralisatie. Dat bestuur moge zoo welwillend mogelijk zijn; er moge een begin zijn voor mede zeggenschap van 't volk, het blijft een feit, dat 't moeilijk is, de zoo lang bezeten macht los te laten en te gelooven, dat ook bij meerdere zelfstandigheid van Indië de zaken goed *kunnen* gaan. Psychologisch is het goed te verstaan, dat de hervormingen in dien zin zoo langzaam, o zoo langzaam komen.

Er heerscht zooveel conservatiefs op Plein 1 in den Haag; op 't Binnenhof niet minder en evenzeer te Buitenzorg. En 't kan geschieden, dat wie in verkiezingsdagen voer met den bezem in den mast, eenmaal op Plein aangekomen, nog niet eens een stoffer en blik bezat, om 't conservatieve stof van zijn Departement op te vegen.

Tegen dien tragen geest van bureaucratie en conservatisme moet ook de S. I. in werken. Dat is moeilijk en moeilijk vooral voor 't nog zoo jonge en nog zwak op zijn beenen staande nationalisme.

1) Ook is te hopen, dat men Tjokroaminoto als hij te zeer den daemogog uithangt, behoorlijk op zijn plaats zal zetten en de gelegenheid niet voorbij zal laten gaan, gelijk in de zitting van den Volksraad in Mei 1.1., hem te wijzen op de onwaarheden in zijn beweringen. Hij beweerde daar n.l. „dat de inlander niet speelt omdat hij daartoe geen geld heeft“. Op 't zelfde moment zaten de buiten wachtende inlandsche chauffeurs druk te gokken gelijk van uit de vergaderzaal zichtbaar was. (Ochtendblad N. Rotterd. Ct. 8 October 1.1.)

Als men zoo heel lang moet tikken op de deur van de kamer, & aarin men 't recht heeft binnen te treden, krijgt men groote lust het paneel in te trappen. Maar dat is revolutie! Zeer zeker, dat is revolutie, maar wie tot die revolutie drong is hij, die weigerde de deur te openen.

Daarbij komt dan, dat er, zooals we zagen, om en in de S. I. zooveel stemmen zijn, die haar gedurig toeroepen, dat het langs den weg van loyale arbeid toch niet te verkrijgen is wat zij wenscht, maar dat alleen de weg van revolutie de juiste is.

Daarom make de regeering haar den weg niet te moeilijk. Er moge zoo spoedig mogelijk aangestuurd worden op de verwerekelijking van wat de heer Tjokroaminoto op het congres ('17) in Batavia zeide: „Laten wij niet meer vormen een *bezit* van Nederland, doch een Nederlandsch volk. Zoo als er een Groot-Brittannië bestaat, moet er zijn een Groot Nederland. Laat het „dit jaar, volgend jaar nog niet mogelijk zijn, maar dan toch „binnen 10 à 20 jaar. Maar het moet komen, wij moeten het „eischen" ¹⁾.

Dit zijn kloeke en verstandige woorden. Waarom zouden ze niet voor verwerkelijking vatbaar zijn? De regeering toone, dat zij van stuk tot stuk, zoo snel mogelijk, het daartoe leiden wil. En wat de kleine wenschen, de plaatselijke, die voortspruiten uit plaatselijke misstanden, z. a. verkrachting van persoonlijke rechten etc. etc. aangaat, mogen toch de ambtenaren eens afwijken van de Indische gewoonte, om alles even langzaam te doen. Snel recht doen, snel helpen, dat wekt bevrediging, maar ook vertrouwen. Het recht van „vrije klacht" is voor de bevolking zooveel jaren een doode letter geweest. Het zij een werkelijk recht, vooral bij de mindere goden, waaronder er zooveel autoriteitjes zijn, die alleen bang zijn voor hun eigen recht, hun eigen prestige. De regeering moet zich niet ontzien, dergelijke autoriteitjes te onttroonen.

En verder kunnen de goedgezinde ambtenaren (en die vormen gelukkig verre de meerderheid) zooveel ten goede leiden en

1) Ind. Gids '18 bladz. 216.

raden. Men vertelt ons dat wij, die eenige jaren uit Indië zijn, niets meer weten van de toestanden daar, en we gelooven dat wel, maar we gelooven niet, dat de psyche van het Indische volk in 't algemeen, en 't Javaansche in 't bijzonder, zóó zou zijn veranderd, dat het voor goeden raad van invloedrijke ambtenaren niet meer vatbaar zou zijn. Niet opzettelijk, maar als van ter zijde kan o zooveel ten goede geleid worden. De groote massa voelt voor de groote diep ingrijpende hervormingen, die zij niet doorzien kan, niet veel, zij voelt veel meer voor plaatselijke, nabije, kleine dingen. Daarvoor is zij in opwinding te brengen en door slechte elementen zoo gemakkelijk te vervoeren. Wanneer in de kleine nabije dingen recht wordt gedaan, is zij echter ook gemakkelijk te leiden ten goede.

Hebben regeering en ambtenaren een zeer verantwoordelijken plicht tegenover de jong nationalistische beweging, ook de particulieren mogen zich niet onttrekken. Vooral zij er degelijke politieke voorlichting.

Ik kan niet meegaan met de klacht, die in sommige aan Indië gewijde bladen is geuit, toen de Nederlandsche politieke richtingen in Indië hun intrede deden. Het zou struisvogel-politiek zijn te willen verbergen voor de volken van Indië, wat ons beweegt in politiek opzicht. Er kan echter veel kwaads worden voorkomen, als men nu in Indië zich niet te buiten gaat aan al die kleine partijverschillen, die hier in ons land zooveel bedorven hebben. Men geve de voorlichting aan 't nationaal streven in Indië, die 't zoo zeer behoeft. Waarom hebben de burgerlijke partijen in dit opzicht 't terrein zoo lang vrij gelaten aan de Sociaal Democratie en de meening laten post vatten, dat het heil voor Indië alleen daarvan te wachten is, terwijl toch in den grond der zaak deze staatkundige richting niet past in 't leven van de Indische volken. Als een man als de heer Noto Soeroto zijn strooibiljet verspreidt, onder de hier in Nederland wonende Indiërs en roept: „Stemt rood” dan is dat te verstaan op dat moment, omdat hij meent, dat de zelfstandigheid, de zoo hartstochtelijk begeerde zelfstandigheid van Indië het spoedigst zou verkregen worden, wanneer de Sociaal-

Democraten aan 't bewind kwamen. Maar als nu die wensch vervuld was, zou dan de heer Noto Soeroto ook over Indië een Sociaal-Democratische regeering wenschen? Als hij een zoon van zijn volk is, kan dat m. i. niet waar zijn.

Zouden de leiders der beweging inderdaad begrijpen welke consequenties liggen in de Sociaal-Democratische beginselen? Begrijpen dat deze beginselen allermintst passen in Indië? Zouden ze inderdaad verstaan, dat 't Marxisme, stel zelfs, dat het recht van bestaan heeft, voor Indië nu reeds zou passen? Geloove wie het wil, maar naar 't mij voorkomt zal iemand, die iets verstaat van den zielkundigen toestand van de Indische volken; van de verhoudingen onder deze volken enz. enz. op deze vragen „neen" moeten antwoorden. Maar dan moeten de leiders, dan moet de bevolking door woord en geschrift worden ingelicht. Dan moeten de niet-revolutionaire elementen krachtig worden gesteund, opdat desnoods de goedgezinden zich losmaken van de revolutie-mannen. Bij vermeerderde politieke rechten worde het volk geleid naar aard en aanleg! Er kome een vrij, zelfstandig Java, een vrije zelfstandige bond van volkeren van Nederlandsch-Indië, en dat zoo spoedig doenlijk!

Maar nog eens, in de ontwikkeling daartoe zij er geen klakkeloos navolgen van Nederlandsch, wil men Europeesch politiek leven, doch een politiek leven naar den aard van het Indische volk. Daartoe moge de S. I. beweging dienen. Van de haar aanklevende fouten gezuiverd, moge zij bevorderlijk zijn aan de vorming van een onafhankelijk, economisch sterk, in zich zelf onverdeeld deel van Groot-Nederland, vereenigd met alle Nederlanders van welken oorsprong ook, onder de regeering van het oude Oranjehuis. Daartoe te mogen medewerken moet een eere zijn voor elken Nederlander! Indië heeft dat meer dan verdiend! Indië heeft er het heiligste recht op.

Naschrift: Intusschen is de heer Idenburg weer minister van koloniën geworden. 't Is namens de regeering, dat in de zitting van den Volksraad is medegedeeld, dat zij bereid is,

meerdere politieke rechten spoedig te verleen. Wel is deze mededeeling nog wat vaag, maar er zullen wel spoedig nadere berichten volgen. *Weer* een rechtsche regeering, die deze toezegging doet!

Een bericht van nog jongeren datum is, dat de *I. S. D. V.*, de vereeniging *Insulinde*, de *S. I.* en *Boedi Oetomo* vergaderd hebben om tot gemeenschappelijke actie te komen. 't Is te hopen, dat dit geen actie wordt alleen in den geest van eerstgenoemde corporatie. Waar blijft de actie van de burgerlijke partijen? Intusschen moet eere gebracht aan den heer Bergmeier, lid van den Volksraad en vertegenwoordiger der Christel.-Ethische partij, voor de kloeke wijze, waarop hij voor de volksbelangen optreedt.

